

AQUILA.

In excelso figit nidum
Regina avium....

A MAGYAR MADÁRTAN KÖZPONTI FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY.

JOURNAL POUR L'ORNITHOLOGIE.

ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.

EDITED BY THE HUNGARIAN CENTRAL-BUREAU
FOR ORNITHOLOGICAL OBSERVATIONS.

PUBLIÉ PAR LE BUREAU CENTRAL POUR
LES OBSERVATIONS ORNITHOLOGIQUES.

ORGAN DES UNGARISCHEN CENTRALBUREAUS
FÜR ORNITH. BEOBSACHTUNGEN.

Nr. 4. sz. 1899. Decz. 31.

Budapest, N.-Múzeum.

Erfolyam VI. Jahrgang

A madarak védelme.*

CERNEL ISTVÁN-TÓL.

«Mikor madárnak fészekére találaz az úton, akárminemű fán vagy a földön, melyben madárfiókák vagy tojások vannak és az anyjok ül az ő fiain vagy tojásain: ne vedd el az aya-madarat; sem a fiat vele . . .»

Mózes V. k. XXII. r. 6. v.

«Miképen a madaraknak minden bűnök nélkül vetik meg a hálót . . .»

Példabesz. k. I: 17.

Az «emberben az ember» parancsolja, hogy ne csak uralkodjunk a többi élőlény fölött, hanem hogy hatalmunkat *igazságosan* éreztessük.

Pusztán az értelem szavára hallgatva, önzésünk elragad, az anyag után való féktelen vágyunk nyit utat a valóság igazának felismerésében is megkápráztat.

Zsarnokságra vezet, irtunk és kifosztjuk a természet kincseit, melyekkel csak akkor gazdálkodhatunk magunkhoz méltóan, ha érzelmeink szugalmasára is hallgatunk.

Ész és szív mindig együttessen vezessen. mert a szellem erejének és a kedély nemességének kellő összhangjával fogunk csak igazán az «ok-

Vogelschutz.*

VON STEPH. V. CERNEL.

«Wenn dir auf dem Wege ein Vogelnest mit Küchlein oder Eiern aufstosst, am Baume oder auf der Erde, wo die Mutter auf den Küchlein oder Eiern sitzt: so sollst du nicht beide, die Mutter sammt den Jungen ausheben . . .»

V. B. Moses XXII. Kap. 6. V.

«So wie sie ihr Netz den un-schuldigen Vögeln stellen» . . .»

Sprichworte I. B. 17.

Der «Mensch im Menschen» befiehlt, sämtliche Lebewesen nicht nur zu beherrschen, sondern ihnen seine Macht auch *gerecht* fühlen zu lassen.

Bloss vom Verstande geleitet, wird man vom Eigennutz hingerissen, wird der ungezügelten Sucht nach dem Materiellen der Weg gebahnt und man wird in der Erkenntnis der Wahrheit allzuleicht geblendet.

Es führt dies zur Tyrannei, man vernichtet und beutet die Schätze der Natur aus, mit welchen man seiner würdig zu haushalten nur dann versteht, wenn man auch den Einflüsterungen der Gefühle Gehör schenket.

Herz und Sinn müssen uns gemeinschaftlich leiten, sollen wir uns kraft des Geistes und Gemüthsadels wirklich über die «unverstän-

* Mutatvány «Magyarország Madarai, különös tekintettel gazdasági jelentőségükre» című munkából, írta chernelházi CERNEL ISTVÁN, képekkel elláták HÁRY GYULA és NÉCSEY ISTVÁN. HERMAN OTTO vezetése alatt kiadta a földművelésügyi m. kir. ministerium megbízásából a Magyar Ornithologiai Központ. Két kötet 187 és 830 oldalnyi szöveggel, 40 színes, 16 fekete táblával és 59 szövegrajzzal. Budapest, 1899.

* Übersetzung aus dem Werke: «Die Vögel Ungarns mit besonderer Berücksichtigung ihrer landwirthschaftlichen Bedeutung», verfasst von STEPHAN CERNEL von Chernelháza, illustriert von JULIUS v. HÁRY und Sr. NÉCSEY. Unter der Leitung von OTTO HERMAN im Auftrage des königl. ung. Ministeriums für Ackerbau herausgegeben von der Ung. Ornith. Centrale. Zwei Bände. 187 und 830 Seiten Text, 40 Chromo-, 16 Schwarz-Tafeln und 59 Textfiguren. Budapest 1899.

talán állatok» fölé kerekedni s a természet egészéből egy fejjel kiemelkedni.

Kiváltságos jogokat szereztekünk, de ezekből főlyó kötelességeket is, melyek figyelmeztetnek arra, hogy mikor korlátlanul rendelkezhetünk az állatok életével, erőnket ne éreztessük az állatokkal s ne irtsuk ki véglegesen a bűnöskéket sem, mert nekik is van joguk az élethez, ők is szükségszerű hivatást töltenek be a természetben s hozzájárulnak az egyensúly fentartásához.

Ha kulturánkkal kénytelenek vagyunk is a természettel szembe szállni, bizonyos növényeket és állatokat haladásunk útjából félreszorítani, ám ne feledkezzünk meg arról sem, hogy növények és állatok közt mennyi jóltevőink vannak, melyek közvetve ingyen, vagy csak kevés bér fejében támogatják törekvéscinket.

A dudvákat, ártalmas állatokat meg kell tizedelnünk, de viszont oltalmazunk azokat, melyek gazdaságunkban segítők, s lényeges tényezők abban, hogy a művelődésben, egyenesen az ő felhasználásukkal, annyira jutottunk.

A művelődés és — közvetve — tökéletesedésünk érdekében tehát szoros kötelességünk a természettel, erőivel, anyagaival és élő szerves alakjaival minél tüzetesebben megismerkedni, hogy ne pusztítsunk fölöslegesen és előmozdítólag dolgozzunk ott, a hol kell.

Az öldröklés és rombolás hajlama erősebb az emberben, mint az építés, fentartás vágya; kétszreszen törekednie kell tehát, hogy ezt megfékezze és tevékenyen munkálkodva köszörülje ki a esorbákat, miket kulturájával a természetben ejt s melyek kárára lehetnének.

A madarakhoz fordulva, láttuk, minő fontos szerepet visznek a természet háztartásában s minő értéke van munkálkodásuknak emberi szempontból is. Alig néhány van köztük, melyet mindenkor tanácsos üldröklöni; javarészt anyagi érdekeinket egyáltalán közőnbösen érintik, de nagy azok száma, melyek megbecsülhetetlen szolgálatokat tesznek gazdaságunknak.

S a mi közős jellemvonásuk, a mivel lényegesen a többi állatosztály fölé emelkednek: egyetlen egy sincs köztük, mely mérges, egyetlen egy sincs, mely mindenképpen utálatos

digen Geschöpfe» erheben und die gesammte Natur um einen Kopf überragen.

Wir haben Vorrechte erstanden, aber dafür auch Pflichten einzusetzen, welche daran erinnern, seine Macht — wenn man über das Leben der Thiere unbeschränkt verfügt — den Unschuldigen gegenüber nicht zu missbrauchen, ja selbst die Schuldigen nicht gänzlich zu vertilgen, denn auch sie haben ein Recht zu leben, auch sie erfüllen einen gebotsmässigen Beruf in der Natur und helfen das Gleichgewicht zu halten.

Sind wir auch gezwungen mit unserer Kultur gegen die Natur aufzutreten, gewisse Pflanzen und Thiere vom Wege des Fortschrittes abzu drängen, so dürfen wir nie vergessen, wie viele Wohlthäter wir unter den Pflanzen und Thieren haben, die indirekt unsere Bemühungen umsonst oder um geringen Lohn unterstützen.

Die Unkräuter, die schädlichen Thiere müssen wir dezimieren, dagegen aber jene beschützen, welche bei unserer Wirthschaft mithelfen und wesentliche Faktoren sind, um es geradezu durch ihre Benützung in der Kultur so weit gebracht zu haben.

Im Interesse der Kultur und — mittelbar — unserer Vervollkommnung ist es daher unsere strenge Pflicht, mit der Natur, deren Kräften, Stoffen und Lebewesen je eingehender bekannt zu werden, um nicht übermässig zu vernichten und um dort zu fördern, wo es nothwendig ist.

Der Hang zum Töden und Zerstören ist beim Menschen stärker als der Trieb zum Schaffen und Erhalten; er muss daher doppelt trachten jenen zu bezwingen und durch thatkräftiges Wirken die Scharten auszuwetzen, welche er durch seine Kultur der Natur beigebracht und die ihm selbst schädlich sein können.

Auf die Vögel zurückkommend sahen wir, welch' wichtige Rolle sie im Haushalte der Natur spielen und welchen Werth ihr Wirken auch vom Standpunkte des Menschen aus hat. Kaum einige sind darunter, welche es jederzeit zu verfolgen, rathsam ist; weitaus der grösste Theil verhält sich unseren materiellen Interessen gegenüber durchaus indifferent, und gross ist die Zahl derer, welche unserer Wirthschaft unschätzbare Dienste leisten.

Und ihr gemeinsamer Charakterzug, wodurch sie sich über alle anderen Thierklassen erheben, ist: dass es keinen einzigen giebt, welcher giftig, keinen einzigen, welcher geradezu ekel-

volna. Sőt inkább ök, a virágokon kívül, a természetnek legvonzóbb elemei, örök vidor, ékítő jelenségei.

Gondoljuk csak az erdőt, mezőt, tószágot madarak nélkül. Milyen sivár, kihalt volna a vidék, milyen üres, néma! Jól érezzük ezt őszszel, mikor elesedeseül az a sokféle dal, mely hol imaszerűen, hol forró szenvedélyességgel, hol vidám üdeségben, megkapó egyszerűségben, lágy bánatosságban vagy könnyelmű elevenségben fakadva, betöltötte a tájkot. Nemcsak a barmoló, fonnyadó, hulladozó levelek szülik bús, bánatos őszi hangulatunkat, hanem leginkább a madárhang hiánya, a madarak elköltözése; ök, a távozók jelentik be a természet elszunnyadását, ök támasztják bennünk a borús érzelmeket.

Pedig egy részük nem is megy el, itt marad.

Visszont az ő visszatérésök, felhangzó daluk az, a mi még az első virágoknál is mélyebben érinti bensőnket s fakasztja meg a kikeletkor feltámadó reménységek, örömek édes érzetét.

A kinek szíve még ép s nem fásult el, legyen bár szerény kunyhó vagy büszke palota lakója, mindig érezni fogja azt a bizonyos fojtó érzelmet, mely kéretlen jelentkezik, mikor valami kedvestől búcsúzik, visszont érezni fogja azt a kitörő, felemelő, felvidítő könnyebbülést, ha drága, kellemes viszontlátásban lehet része.

Ezket érzi akkor is, mikor a tornyon gyülekező fészkék egyszer csak, nagy csiesegeréssel felrajozva, felkapnak a felbök felé s nem szállnak többé vissza, hanem elvesznek a szemhatáron s üresen marad a fészkek az eszterhéj alatt, s érzi akkor, mikor hóolvadtával nemsokára «visszatér a régi fészek» s «nagy fecsegve» kedélyeskedik a csatorna szélén, mult évi fészke táján, mikor az első gölyvát látja s újra hallja a paesirtát a levegőget «szántva» dalt zengeni.

Mindez bizony a szívhez szól.

S mikor látjuk a komor fenyves homályából

haft wäre. Ja gerade sie sind ausser den Blumen die anziehendsten Elemente der Natur, ihre ewig munteren, sie schmückenden Gestalten.

Denken wir uns nur den Wald, das Feld, die Gewässer ohne ihre Vögel. Wie öde, ausgestorben wäre das Gefilde, wie leer, wie stumm! Wie sehr empfinden wir dies im Herbst, wenn der vielseitige Gesang verstummt, der bald andächtig, bald in glühender Leidenschaft, bald in fröhlicher Frische, in rührender Einfachheit, weicher Wehmüthigkeit oder leichtsinniger Lebendigkeit erötend die Gegend erfüllt. Nicht nur die verfarbten, welken, abfallenden Blätter sind es, welche unsere traurige, wehmüthige Stimmung hervorrufen, sondern insbesondere der Mangel an Vogelgesang, der Wegzug der Vögel; sie, die Ziehenden deuten auf das Schlummern der Natur, sie erwecken in uns die trübe Stimmung.

Und es ziehen nicht einmal alle fort, ein Theil verbleibt bei uns.

Umgekehrt ist ihre Ankunft, ihr ersehnter Gesang es, was unser Inneres noch mächtiger berührt, als selbst die ersten Blumen, und was das süsse Gefühl der zur Frühlingszeit erwachenden Hoffnungen und Freuden in uns erweckt.

Wessen Herz noch frisch und nicht abgestumpft ist, sei er Bewohner der ärmlichen Hütte oder des stolzen Palastes, wird sich des gewissen drückenden Gefühles, das sich von selbst einschleicht, nicht erwehren können, sobald er von etwas Angenehmem Abschied nimmt, umgekehrt wird er jener losbrechenden, erhebenden, ermunternden Erleichterung eingedenk sein, die sich seiner bemächtigt, sobald ihm die Freude des theueren, angenehmen Wiedersehens zu theil wird.

Und dieses fühlt er, wenn die am Thurme sich versammelnden Schwalben auf einmal mit grossem Gezwitzcher gegen die Wolken strebend aufbrechen und nicht wiederkehren, sondern am Horizont verschwinden und ihr Nest unter dem Vordache leer steht, dies fühlt er, wenn bald nach der Schneeschmelze die «alte Schwalbe wiederkehrt» und mit «eifrigem Gezwitzcher» am Rande der Dachrinne, im Bereiche ihres vorjährigen Nestes heimisch thut, wenn er den ersten Storch erblickt und von neuem das Lied der Lerche in den Lüften hört.

Alles dies geht gewiss zu Herzen.

Wenn man im dunklen Fichtenhain die lieb-

a vörösbegy előcsillanó kedves alakját, sugárzó kifejezésteli szemét, az ágak közt a szorgosan keresgélő tarka ezinegék örökké mozgó rajait, a fatörzseken ügyesen kúszó ezfra harkályokat, a hegyvilág fölött fenséges biztonsággal keringő hatalmas sást, a nyilaló sólymot, a friss lomb közül kisárgáló aranymálkót, a patak fölött elsurranó, drágakőre emlékeztető jégmadarat, a gabnakereszteken üldögélő szalakótát, a tóságok tarka-barka szárnyas népét, a kiragogyó, fehér, nemes kőcsaggal, a rónán legelő nagy tűzokot és a délezege darvakat és annyi sok mást: hát bizony bevallhatjuk, hogy szemünk megakad rajtuk s mindannyiukat *szépnek* is találjuk.

Mindezekben utaltunk már azokra a szempontokra, melyek a madarak megvédelmezését lelkünkre kötik. Oltalmunkat tehát követeli:

1. *a szép iránt való érzékünk;*
2. *anyagai érdekünk;* és
3. *emberi érzületünk.*

Következik ebből, hogy mivel mindegyiknek van æstetikai értéke, csakis a föltétlenül ártalmasakat tizedeljük, de emberségesen, ne kínozza, mert a madár is érez; az alkalmilag károsak ellen csak védekezünk; a közönyös és hasznos fajokat ellenben kíméljük, éppen úgy, mint istápoljuk nyilvános tereinken, kertjeinkben a díszbokrokot és virágokat; sőt a mennyire módunkban áll, törekedjünk szaporodásukat előmozdítani, számukat megnöveszteni s ellenségeik ellen őket megoltalmazni.

Mindez oly egyszerű, oly igaz! szinte lehetetlennek vélnénk, hogy a gyakorlatban még sem cselekszik így az ember.

Sőt ellenkezőleg.

Fejlődésünkben, a műveltségben elért nagyzerű eredményeinkre büszkén fogjuk nemsokára üdvözölni a XX-ik század hajnalát, egy új időszak kezdetét. Önkénytelenül visszatekintünk a multakra, arra a nagy időre, mely elfolyt azóta, mióta az ember a Földön, a diluvium korában, kezdte megvetni lábát s pattintgatott tűzközből készített nyilaival sebezte halálra a délezege és szarvast. Azóta elértük, hogy gondo-

liche Gestalt des Rothkehlchens auftauchen sieht, ihre leuchtenden, ausdrucksvollen Augen, im Gezeuge die ewig in Bewegung begriffenen Schwärme der emsig suchenden, bunten Meisen, die auf den Baumstämmen meisterhaft kletternden zierlichen Spechte, den über der Gebirgswelt mit majestätischer Sicherheit kreisenden Adler, den dahinschiessenden Falken, den vom frischen Laube sich hebenden gelben Pirol, den über den Bach schwirrenden, an Edelsteine erinnernden Eisvogel, die auf den Kormandeln sitzende Blaurake, das bunte befiederte Volk der Gewässer mit dem blendend weissen Edelreiher, den auf der Ebene weidenden Trappen und die anmuthigen Kraniche und so viele andere: dann wird man gestehen, dass sie in die Augen fallen und sie insgesamt *schön* sind.

In all diesem wurde schon auf jene Gesichtspunkte hingewiesen, welche uns den Schutz der Vögel ans Herz legen. Unser Schutz wird gefordert:

1. *durch unseren Schönheitssinn;*
2. *durch unser materielles Interesse;*
3. *durch unser Menschlichkeitsgefühl.*

Hieraus folgt, nachdem jeder æsthetischen Werth besitzt, dass nur die unbedingt schädlichen zu dezimieren sind, aber auf menschliche Weise, nicht durch Qualen, denn auch der Vogel fühlt: gegen die gelegentlich schädlichen soll nur abwehrend vorgeschritten werden, hingegen die indifferenten und nützlichen Arten sollen ebenso geschont werden, wie die an unseren öffentlichen Plätzen und in unseren Gärten gepflegten Ziersträucher und Blumen; ja es soll sogar nach Möglichkeit getrachtet werden ihre Vermehrung zu fördern, ihre Zahl zu vergrößern und sie gegen ihre Feinde zu beschützen.

Dies alles ist so einfach, so wahr! dass es unglaublich erscheint, dass der Mensch in der Wirklichkeit doch nicht darnach handelt.

Im Gegentheile.

Stolz auf unsere Entwickelung, auf die grossartigen Errungenschaften der Kultur, begrüßen wir bald die Morgenröthe des XX. Jahrhunderts, den Anfang eines neuen Zeitabschnittes. Unwillkürlich blicken wir zurück in die Vergangenheit, auf jene lange Zeit, die verfloss, seitdem der Mensch zur Diluvialzeit auf der Erde erschien und den anmuthigen Urhirsch mit der vom Feuersteine abgesprengten Pfeil-

latainkat egy pillanat alatt közölhetjük az Ozeánon túl lakó ellenlábás új-világi embertársainkkal, hogy száz és száz kilométernyire beszélhetünk, sőt a hangot örök időkre eltehetjük, hogy az Ó-világból 5 nap alatt átlhajókatunk Amerikába, hogy becsukott ládák tartalmát falazaton keresztül megláthatjuk, hogy az élő ember esontvázat rövid idő alatt fényérzékeny üveglapon képpileg előállíthatjuk, hogy kiszámíthatjuk a milliónyi mérföldekre eső égitestek mozgását, pályafutását; de azt még nem értük el, hogy az állatok kihasználásában mindig az értelem és szív tanácsaira hallgassunk és *igazságosan* bánjunk velök.

Lépten-nyomon még mindig előítélettel, babonával, türelmetlenséggel és megrögzött rossz szokással, tudatlansággal és szívtelenséggel, vagy a mindent pénzé tenni akaró ridég önzés tülesapásaival találkozunk, ha az emberiség magatartását az állatokkal szemben vizsgáljuk.

A madarakkal is csak így vagyunk.

Mióta a könyvek könyve, a Szentírás, először figyelmeztetett és tanított a madarak védelmére, alig haladtunk tovább e századig, minthogy felismertük igazságait. De hogy a belőle vonható tanulságokat alkalmaztuk volna, arra csak egy emberöltőnyi idő előtt fordult a figyelem, gyümölcseit azonban még csak alig érezzük; azok a jövőnek maradnak.

Egy nemesszívű tudós német tanár, GLOGER, volt az, a ki a madarak életét tanulmányozva, mint egy jó ügy valódi apostola szót emelt védelmük érdekében. Kiindulása nem volt ugyan ment védelesectől s több érzellemmel, mint beható kutatások alapján lépett sikra, de lelkes fáradozásai életre keltették azoknak az eszméknek esirait, melyek a madarak védelmét komoly megfontolás tárgyává tették.

Széles mederben indult meg az eszmeeserc; egyesek, társulatok tüzetesebben foglalkoztak a kérdéssel s ma már az egész irodalom bizonyítja ez ügynek üdvös fellendülését, mely kezd a tár-

spitze tödtlich verwundete. Seitdem gelang es unsere Gedanken in einem Augenblicke den antipoden Neuvelts-Menschen jenseits des Ozeans kund zu geben, auf Hunderte und Hunderte von Kilometern zu sprechen, den Ton sogar für ewige Zeiten aufzubewahren, aus der Alten Welt binnen fünf Tagen nach Amerika hinüberzuschiffen, den Inhalt verschlossener Kästen durch ihre Wände hindurch zu erschliessen, das Knochengeriiste des lebenden Menschen in kurzer Zeit auf lichtempfindenden Glasplatten graphisch darzustellen, die Bewegung und den Kreislauf Millionen Meilen weiter Himmelskörper anzurechnen; aber das haben wir noch nicht erreicht, dass bei Benützung der Thiere auf Herz und Verstand gehört und mit ihnen *gerecht* verfahren werde.

Schritt für Schritt stösst man noch immer auf Vorurtheile, Aberglauben, Intoleranz und verstockte schlechte Gewohnheiten, Unkenntnis und Herzlosigkeit oder auf Übergriffe des alles zu Geld machen wollenden Eigenntuzes, wenn man über das Verhalten der Menschheit den Thieren gegenüber Betrachtungen anstellt.

Auch bei den Vögeln ergeht es uns ebenso.

Seitdem das Buch der Bücher, die Heilige Schrift zuerst den Vogelschutz betonte und lehrte, brachten wir es bis zu diesem Jahrhundert kaum weiter, als bis zur Erkenntnis dieser Wahrheit. Auf die Anwendung der daraus zu folgernden Lehren aber richtete sich die Aufmerksamkeit erst seit einem Menschenalter, Früchte sind aber kaum noch wahrzunehmen; die sind der Zukunft vorbehalten.

Ein hochherziger deutscher Gelehrter, Professor Gloger war es, der das Leben der Vögel studierend als wahrer Apostel einer guten Sache im Interesse des Schutzes das Wort erhob. Sein Beginnen war zwar nicht frei von Irrthümern, auch zog er mit mehr Gefühl, als auf Grund eingehender Untersuchungen ins Feld, aber seine begeisterten Bemühungen riefen die Keime jener Ideen ins Leben, welche den Vogelschutz zum Gegenstande ernster Betrachtungen machten.

Eine ganze Fluth von Discussionen gieng daraus hervor; einzelne Vereine befassten sich eingehender mit der Frage, und heute zeugt schon eine ganze Literatur von dem heilsamen Aufschwung dieser Sache, welcher in die verschiedenen Schichten der Gesellschaft einzu-

sadalom különböző rétegeibe szivarogni, sőt törvényes intézkedésekre is vezetett.

Nagyon is idejében lépett föl GLOGER, mert a kezdeményezés égetően szükséges volt, hiszen a madarak fogyása már sok helyt igen szembe-tűnően mutatkozott. Okozta és okozza ma is számuk folytonos megcsappanását, mely kivált némely fajoknál kirívó: az *emberek pusztulása* és a *kultúra törőgalatása*.

LIEBE igazán jól mondhatta: «A mi kötelességünk a természetet lehetőleg érintetlenségében meghagyni, a mennyire ezt a létért való állandó harcban és kulturánk mellett tehetjük». Ám a *kultúra legfőbb oka* a vadállatok fogyásának; még pedig minél fejlődöttebb, annál inkább az.

Csak a mi saját viszonyainkat véve, mit tapasztalhatunk?

Tapasztalhatjuk, hogy az a híres madárbőség, mely hazánkba csalta még e század derekán és később is a külföldi természetvizsgálókat, s melyről azok ámulattal eltelve írtak és beszéltek, s különösen mocsári-, vízi madárvilágunkat magasztalva, kiemelték, hogy ehhez fogható élet csak az északi madárhegyek táján bontakozik ki, de nem hasonlít ahhoz, mert ott a kevés faj egyhangúbbá teszi a képet, holott nálunk éppen a fajok nagy számának uralkodása megtarkítja azt; — — ez a híres madárbőség csak volt, ma már ennek vége van. Szemlätomást pusztul, fogy szárnyas népünk, mert a kultúra elvonja tőlük az életfeltételeket, megsemmisíti lakóhelyeiket. Az ösmocsarak megszűnnek, a nagy kiterjedésű lápok, mocsarak, semlyekes területek elszáznak, vadvízeinket mesterséges mederbe szorítja a mérnöki munka; a fölölösves vagy kényelmetlen álló vizeket, tavakat lecsapoljuk; kiöntések, rétségek, óriási kaszálók, nádságok, zombékos ingoványok, tóságok helyén, ott, a hol még pár évvel ezelőtt különböző gémekek, kárakatonák, batlak, sirályok stb. népes fészektelepei állottak, a hol a gödény fogta a halat, a hol a darú és kócsag házi békéjét élvezte, ma az ekevas hasogatja a barázdákat, túrja a kövér televényt, ostort pattogtatva nógatja a szántó igában járó jószágát, kaszapengés és aratók vidám szóvál-

dringen beginnt, ja schon zu gesetzlichen Verfügungen geführt.

Es war hoch an der Zeit, dass Glogerauftrat, weil eine Initiative schon äusserst notwendig war, war ja doch das Schwinden der Vögel schon vieler Orten sehr auffallend. Das stete Schwinden ihrer Zahl, vorherrschend bei gewissen Arten wurde und wird auch heute noch verursacht: *durch die Verheerungen der Menschen und durch das Ausbreiten der Kultur*. Wirklich sehr treffend sagte Liebe: «Unsere Pflicht ist, die Natur so viel als möglich unberührt zu lassen, so weit uns dies im fortwährenden Kampf uns Dasein und bei unserer Kultur möglich ist.» Nun ist aber die *Kultur Hauptursache* des Schwindens der wilden Thiere; und zwar desto mehr, je entwickelter sie ist. Was erfahren wir nur in Bezug auf unsere eigenen Verhältnisse?

Wir erfahren, dass der berühmte Vogelreichthum, der noch zu Mitte dieses Jahrhunderts, ja selbst später noch die ausländischen Naturforscher in unser Vaterland lockte, und von dem sie mit Verwunderung in Wort und Schrift berichteten und besonders unsere Sumpfvogel-fauna rühmend, hervorhoben, dass sich ein ähnliches Leben nur auf den nordischen Vogelbergen entfalte, nur mit dem Unterschiede, dass dort die wenigen Arten ein monotones Bild abgeben, wohingegen es sich bei uns gerade durch das Vorherrschen der grossen Artenzahl mannigfaltiger gestaltet; dieser berühmte Vogelreichthum war, ist aber heute nicht mehr. Zusehens schwindet unser befiedertes Volk, weil ihm die Kultur die Bedingungen zum Leben entzieht, ihm seine Wohnungen zerstört. Die Ursümpfe hören auf, die ausgedehnten Moore, Sümpfe und morastigen Strecken vertrocknen, unsere Binnenwässer werden durch die Hände der Ingenieure in künstliche Bette gedrängt; die überflüssigen oder lästigen Gewässer und Teiche werden abgelassen; an Stelle der Immundations-Gebiete, Riethe, riesiger Wiesengründe, Röhrichte, Torfmoore und Teiche, dort, wo noch vor einigen Jahren die Brutkolonien verschiedener Reiher, Kormorane, Ibise, Möven unter anderer standen, wo Pelikane fischten, wo Kraniche und Silberreiher häuslichen Frieden genossen, zieht heute der Pflug den fetten Boden aufwühlend seine Furchen und treibt mit Peitschengeknalle der Landmann sein Zugvieh an, und statt dem Geplauder des Schilfsängers,

tása hallatszik a nádveréb kariesolása, hápogás-sápogás-gágogás, és annyi rekedt sokféle vizimadár rikácsolása vagy dallamos füttye helyett. A daru csak átrepül vidékeinken, alig költ már itt; a nemes kőcsag nyugtalanul száll-dos ide-oda, hol itt, hol ott tűnik fel ritkaságként s érdemes számban nem költ többé hazánkban. A föld értékes lett, minden talpalatnyi darabkáját kihasználjuk, nem törődve halászzattal s más szempontokkal, melyek pedig szintén jövedelmezők lehetnének. A még megmaradt vizek jellemét is kivétköztetjük. A nádat értékesítjük, rendszeren kaszáljuk, nem hagyunk belőle semmit, mert míg azelőtt csak a környék szükségletei jöttek számba, ma a nád kiviteli ezekik.

Aggottas, avas nád, rigyás, «bukros» helyek csak véletlenül ha maradnak, tudniillik enyhétlen, mikor a víz nem fagyván be, a nádvágó nem dolgozhatik. A nádperzselések azután megsemmisítik azt a keveset is, a mi maradt, a mit a kasza érintetlenül hagyott. Ósnadar, összekuszált vad területeket, melyek a madaraknak feltétlen nyugalmat és búvóhelyet biztosítanak, mindinkább kevesebbet találunk; s ezekre is ki van mondva a halálos ítélet.

Az erdők kezdenek nagyban való kertgazdasághoz hasonlítani; a kevert fájú, bokrozatos aljakkal bővelkedőket gondosan rendezik, tisztogatják s a hol még rendezetlen viszonyok uralkodnak — így a paraszterdőket is — legeltetik s járja boldog-boldogtalan, gombászó, fahordó. Zsinóregyenes átnyílások, egyfajú, egykorú pagonyrészek, minden főlöfleges bokor, beteges, korhadó, odvas vagy girbe-görbén nőtt fa gyors eltávolítása: ez a törekvésünk. Ezt a madarak megérzik, mert nem felel meg nekik, szükségét szenvednek alkalmas fészkelő helyekben, kivált az odúban költők. Kivándorolnak, más vidékre húzódnak, s érzik a nyomást. Mintha karika szorulna reájuk, mely mindinkább összenyomja, fojtogatja őket. A harkályok bizonyos vidékeken, területeken már nem találnak otthonra, szintűgy a vadgalamb, búbosbanka, seregély s

statt Geschnatter, Geschnarre, Gegacker und dem Gekreische so vielerlei heiserer Sumpfvögel oder anstatt melodischen Gesanges ertönt Sensengeklirre und heiteres Gerede der Schnitter. Der Kranich durchfliegt nur mehr unsere Gefilde, er brütet hier kaum mehr; der edle Silberreiher zieht unruhig hin und her, taucht bald hier, bald dort als Seltenheit auf und nistet in unserem Vaterlande nirgend mehr in namhafter Anzahl. Der Boden hat an Werth zugenommen, jedes fussbreite Stückchen wird ausgenützt, unbekümmert um die Fischerei oder andere Gesichtspunkte, obwohl auch diese lohnend sein könnten. Selbst die noch vorhandenen Gewässer werden ihres Charakters entblosst. Das Rohr wird verwerthet, regelmässig geschnitten, nichts davon belassen, denn während vormals bloss den Anforderungen der Umgebung Rechnung getragen wurde, bildet es heute einen Ansfuhr-Artikel. Altes, dumpfiges Rohr, buschige Stellen bleiben nur von ungefahr zurück, wenn nämlich in gelinderen Wintern das Wasser nicht gefriert und der Rohrschnitt nicht stattfinden kann. Das Sengen hernach vernichtet auch das wenige noch, was von der Rohrsense verschont wurde. Urröbrichte, wild verschlungene Stellen, welche den Vögeln unbedingte Ruhe und Schlupfwinkel sichern, finden sich immer weniger, auch über diese wurde schon das Todesurtheil verhängt.

Die Wälder beginnen im grossen betriebener Gartenwirthschaft zu ähneln; die gemischten, mit gestrüppigem Unterholze versehenen Bestände werden sorgfältig in Ordnung gehalten, gereinigt und dort, wo noch ungeordnete Zustände herrschen — wie in Bauernwäldern — wird darin geweidet, dieser oder jener Schwämme- und Holzsammler durchstreifen sie. Schnurgerade Durchhaue, Revierteile gleichen und gleichalten Holzes, sofortige Entfernung jedes überflüssigen Strauchens, jedes kranken, morschen, hohlen oder krummen Baumes, das ist unser Bestreben. Dies empfinden die Vögel, weil es ihnen nicht zusagt, sie leiden Mangel an entsprechenden Niststellen, besonders die in Baumhöhlen nistenden. Sie wandern aus, ziehen hinweg in adere Gebiete und fühlen den Druck. Als wenn ihnen eine Schlinge angelegt würde, die sich immer mehr und mehr zusammenzieht, die sie würgt. Spechte finden in gewissen Gegenden kein Heim mehr, ebenso die Wildtaube, der Wiedehopf, Star und andere,

mások, melyek létfeltétele az odvas, vén fák nagy száma.

És mennyi fészkelésre, meghúzódásra alkalmas bokor, gazos hely — melyek az árkokat, táblákat, birtokrészeket szegélyezik — esik az irtókapra és fejsze áldozatául; hány erdőt vág-nak ki, azért, mert a szántóföld több jövedelmet kínál.

Szóval, a természetet eredetiségéből kivetkőztetjük, képét megmástitjuk s ezzel mindig több és több madárnak a megélhetésre szükséges tényezőket semmisítjük meg. Vesznek, pusztulnak, mint pusztultak a rezbőrűek wigwamjai, mikor a fehér ember beözönlött az amerikai őserdőbe és a mérhetetlen prairiekbe; kevesbednek és összeszorulnak, mint a lappok, kiket ugyancsak a fehér ember felnyomott a Jegestenger kietlen partvidékeire, a fjeldek hómezőire, hol csak taránszarvasaiknak kerül még moh és zuzmó táplálék.

A kultúra nyomán járó építkezések is sokasították a madaraink életére veszélyes tényezők számát. A telegráf dróttjai — mint valami óriási pókháló — behálózzák a föld jókora részét: hány madár repül neki a drótoknak s hull alá szárnyaszegetten? Nem kicsinylendő az így elvesztek száma. Sok vasuti ör beszélhetne erről, hiszen előfordul, hogy oly pontokon, melyeken költőzködőkor igen élénk mozgalom uralkodik, a telegráfdrótokon magukat agyonütő madarakra, efféle alkalmazottak, mint rendes jövedelemforrásaikra, számítanak. És hány ezer meg ezer költőzködő madár veszti naponként életét a világító toronyokon! Olvashatunk statisztikai kimutatásokat, melyek tanúsítják, hogy néha egyetlen világító toronynak, egyetlen éjszakán, több ezer madár neki repült s agyon vágódott.

Azonban mindezekbe bele kell nyugodnunk. Nem segíthetünk, még akkor sem, ha sok tekintetben be is látjuk, hogy a haladás túlságos erőszakos siettetése inkább csak pillanatnyi nagyobb hasznot kínál és később érzékeny visszahatást szül; mert a csábítás, hogy mielőbb

deren Lebensbedingung eine grosse Anzahl hohler alter Bäume ist.

Und wie viele zum Nisten, zum Verbergen geeignete Gesträuche, Unkräuter, mit welchen Gräben, Tafeln und Güterparzellen eingefasst sind, fallen der rodenden Haue oder Hacke zum Opfer: wie viele Wälder werden gerodet deshalb, weil das Ackerland sich besser zu entlohnen verspricht.

Mit einem Worte, wir entkleiden die Natur ihrer Ursprünglichkeit, wir verändern ihr Antlitz und dadurch zerstören wir immer mehr und mehr Vögel die Möglichkeit zu ihrer Existenz. Sie gehen zu grunde und verschwinden, wie die Wigwams der Rothhäute verschwanden, als der Weisse die amerikanischen Urwälder und unermesslichen Prairien überfluthete; sie werden vermindert und zusammengedrängt wie die Lappen, die ebenfalls von den Weissen hinaufgedrängt wurden nach den unwirthlichen Gestaden des Eismeres, nach den Schneefeldern der Fjelden, wo sich nur noch für ihre Rennthiere Moos- und Flechtennahrung findet.

Durch die mit der Kultur hand in handgehenden Bauten wurde die Zahl der das Leben unserer Vögel gefährdenden Faktoren ebenfalls vermehrt. Der Telegraphendraht zieht wie ein riesiges Spinnengewebe sein Netz über einen grossen Theil der Erde: wie viele Vögel fliegen gegen ihn und fallen flügelarm herunter? ihre Zahl ist nicht zu unterschätzen. Viele Eisenbahnwächter könnten dies bezeugen, denn es kommt vor, dass an solchen Punkten, wo zur Zugzeit eine lebhafte Bewegung herrscht, dergleichen Bedienste auf die sich an den Telegraphendrahten erschlappenden Vögel als auf regelmässige Einnabmsquellen rechnen. Und wie viele Tausende und Tausende von Zugvögeln kommen täglich an den Leuchthürmen ums Leben! Man kann statistische Ausweise lesen, dass manchmal an einen einzigen Leuchthurm in einer einzigen Nacht mehrere tausend Vögel anfliegen und sich erschlagen.

Aber in all' dies müssen wir uns hineinfinden; dem kann selbst dann nicht abgeholfen werden, wenn man auch in vieler Hinsicht ein-sieht, dass das übermässige und gewaltsame Hasten nach Fortschritt eigentlich nur momentan einen grösseren Nutzen verspricht und dass später daraus empfindlicher Nachtheil erwächst; denn die Verlockung je früher einen materiellen

anyagi javakban részesülünk, sokkal nagyobb, mint hogy megállnánk, vagy legalább is lassabban, következetes előrelátással, a jövőre is tekintve, dolgozánk.

Igaz ugyan, hogy a kultúra bizonyos madárfajoknak kedvezett is, számukat gyarapította, t. i. azokat, melyek a földműveléstől mintegy függenek. Így a veréb túlságosan elszaporodott, a pacsirták mennyisége határozottan emelkedett s nem adhat okot panaszra. A kiveszők, megfogatók száma azonban aránytalanul nagy s folyton nagyobb lesz, mert nem tudnak alkalmazkodni; azaz a kultúra haladása rohamosabb, mint alkalmazkodó tehetségök. Nekik idő kell s hirtelen nem változathatják meg szokásaikat, életmódjokat, hanem csak lassan, fokozatosan. A harkály nem lehet az idén odúban költő s a jövő évben nyíltan fészkelő, a sirály nem lehet ma még vízimadár, holnap erdei madár. Ha a változások lassan, észrevétlenül történnek, annál a rugalmasságnál, hajlékonyságnál fogva, mely számos fajt jellemez, az alkalmazkodás úgys megtörténik. A veréb kezd nyíltan fészkelő lenni ott, a hol odúkat nem talál; a feeskék hajdanában sziklafalakra tapasztották sűrűfészeküket, ma ezt csak kivételesen teszik, mert a házakhoz szoktak.

De nagyban és egészen a legtöbb madár nem tarthat lépést a kultúrával megmászoló viszonyokkal, hanem az egyenletlen harcban a rövidebbet húzza.

A kultúra tehát főoka madaraink fogyásának.

E mellett azonban még az emberek öldöklő, romboló vagyanak is temérdek madár esik áldozatul, még pedig nem okvetetlen szükségből, hanem céltalanul, fölöslegesen. Tudatlanság, műveletlenség érzéketlenséggel párosulva, látzólagos haszon és hiúság, vagy szokás és pajkosság a főindító okai e gyilkosságoknak. Ezenként, a modern pusztító eszközöket is felhasználva, a fogókészülékkeket javítva, rengeteg madarat pusztít el az ember, még pedig a szellemi és érzelmi tekintetben előljáró európai a legtöbbet.

Mikor azokról a mérsárlásokról olvasunk, Aquila. VI.

Vortheil zu erringen, ist viel zu gross, als dass wir halten würden, oder wenigstens langsamer, mit konsequenterem Vorbedacht, auch der Zukunft Rechnung tragend verfahren würden.

Es ist zwar wahr, dass manche Vogelarten durch die Kultur auch wieder begünstigt werden, dass ihre Zahl durch sie vermehrt wurde, nämlich diejenigen, die von der Agrikultur gleichsam abhängig sind. So vermehrte sich der Sperling überaus, steigerte sich gewiss die Zahl der Lerchen und kann keinen Grund zu klagen geben. Die Zahl der im Aussterben und Schwinden begriffenen aber ist unverhältnissmäßig grösser und wächst stetig an, weil sie nicht vermögen sich anzupassen; das heisst, die Kultur schreitet rascher als ihr Anpassungsvermögen vorwärts. Sie brauchen Zeit und können ihre Gewohnheiten, ihre Lebensweise nicht allsogleich ändern, sondern nur allmählig, stufenweise. Spechte können nicht heuer in Höhlen, das nächste Jahr frei brüten, Möven heute nicht Wasser-, morgen Waldvögel sein. Wenn sich Veränderungen langsam, unbemerkt vollziehen, ergiebt sich das Akkommodieren ohnehin vermöge der Elastizität und Schmiegsamkeit, welche so viele Arten kennzeichnet. Der Sperling beginnt dort frei zu brüten, wo sich keine Höhlungen vorfinden; die Schwalben kleben einstens ihre Kotester an Felsenwände, heute thun sie dies nur ausnahmsweise, denn sie haben sich an Gebäude gewöhnt.

Im grossen und ganzen können die meisten Vögel mit den durch die Kultur veränderten Verhältnissen nicht Schritt halten und ziehen im ungleichen Kampf den Kürzeren.

Die Kultur ist daher Hauptsache des Schwindens unserer Vögel.

Nebstbei jedoch fallen ungemein viele Vögel der mörderischen, zerstörenden Wuth der Menschen zum Opfer und zwar nicht aus unbedingter Nothwendigkeit, sondern planlos, unnützer Weise. Unkenntnis, Unbildung gepaart mit Gefühllosigkeit, scheinbarer Nutzen und Eitelkeit oder Gewohnheit und Übermuth sind die Hauptursachen dieser Mörderieen. Alljährlich vertilgt der Mensch ausgerüstet mit den modernen zerstörenden Geräthschaften und verbesserten Fangapparaten ungemein viele Vögel und zwar weitaus die meisten der in geistiger und ästhetischer Beziehung voranschreitende Europäer.

Wenn wir über die Metzereien lesen, welche

melyeket a Földközi-tenger partvidékeinek lakói, a spanyolok, francziák, olaszok, svájciek, dél-tyróliák stb. mindenféle hálóval, burokkal, lépesszövel, fegyverrel, sőt még a legborzasztóbb erővel, a villamossággal is, a költözködő madarak élete ellen törve, kitartóan folytatnak, méltán fellázadhat bennünk a vér. A legjámborabb, legártatlanabb madarak, mint a fecskék, poszáták, fülemilék, pacsirták milliókban vérzenek el minden ősszel, tavasszal s vándorolnak — pusztán túlságos önzésből, falánkságból — az ember éhes gyomrába. Az a tapasztalat, hogy a mi kedves, kedélyes házi barátaink, a fecskék, útközben pihenve, százanként ünek fel a telegráf-drótra, megteremtette a tömeges gyilkolás módját.

A telegráf-oszlopokhoz hasonló czövekekre drótot húz a lelketlen madarász s megvárja, míg arra mit sem sejtve, nagy számban szállnak az «isten madárkái», hogy fáradalmait kinyugodják. Békésen esieseregnek, tollászkodnak, mikor hirtelen erős villamos áramlat mindnyájukat leszédíti a drótról: a véres munka azután következik. Vigyorgó areczsal rohan elő a madarász s a földhöz esapkodja őket vagy koponyájukba harap. Azután esomóeskákba kötözi, vásárra viszi zsákmányát. A hús konyhára kerül, a toll a tollkereskedőkhöz, hogy azután női kalapjainkat díszitse. Az ostoba divat így kívánja, a tollkereskedők zsebe pedig még inkább.

Csak néhány példát említek, néhány számot, melyek világosan beszélnék arról, micsoda irtózatot pusztítás folyik ott délen. 1891 szept. 1-től november végéig, csupán *Friaul* tartományban, vasuton 4309 klg. madarat szállítottak; hogy ezt számokban megbecsülhessük, tudnunk kell a következőket: körülbelül 48 kis és közepes madár tesz 1 kilogrammot, 4309 klg. tehát 200,832 madárkat jelent; ha tehát ennyit szállítottak vasuton, hivatalos kimutatás szerint, legalább is még háromszor ennyit — hozzávetőlegesen számítva emésztettek el ott, vagyis *620496 darabot*. Ezek közt *ezernél több* volt: szürke és kormos légykapó, kerti rozsdafarkú,

die Bewohner um das Mittelmeer, Spanier, Franzosen, Italiener, Schweizer, Südtyroler und andere mit verschiedenen Netzen, Schlingen, Leimruthen, Schiesswaffen, ja selbst mit der furchtbarsten Kraft, der Elektrizität gegen die Zugvögel unausgesetzt vollbringen, sind wir darüber mit vollem Rechte empört. Die harmlosesten, unschuldigsten Vögel, wie Schwalben, Säger, Nachtigallen, Lerchen verbluten jedesmal zu Millionen im Herbste und Frühlinge und wandern — einzig und allein aus übergrosser Selbstsucht, aus Gefressigkeit — in den hungrigen Magen des Menschen. Die Erfahrung, dass sich unsere niedlichen, gemüthlichen Hausfreunde, die Schwalben, im unterwegs auszuruhen, zu Hunderten auf die Telegraphendrähte setzen, hat die Methode ihrer massenhaften Vernichtung geschaffen. Telegraphenstangen ähnliche Pfähle werden mit Drähten verbunden und nun wartet der Vogelsteller ruhig ab, bis sich die «Vögel des Himmels» nichts ahnend, zahlreich darauf niederlassen, um ihre Beschwerden auszuruhen. Friedlich zwittern sie hier, putzen sich, bis sie insgesamt unversehens durch den starken elektrischen Strom betäubt vom Drahte herunterstürzen: nun folgt das blutige Geschäft. Mit prüfender Miene eilt der Vogelsteller hinzu und schlägt sie entweder zur Erde oder zerbeisst ihnen den Kopf. Hierauf bindet er sie zu kleinen Bündeln zusammen und bringt seine Beute auf den Markt. Das Fleisch wandert in die Küche, die Federn zu den Federhändlern, um die Hüte unserer Damen zu schmücken. Die dumme Mode, besser noch die Tasche des Federhändlers erfordert es so.

Ich führe nur einige Beispiele an, einige Zahlen, welche deutlich beweisen, welche schreckliche Verheerung dort im Süden ange richtet wird. Vom 1. September bis Ende Novembers 1891 wurden allein in der Provinz *Friaul* per Bahn 4309 kg. Vögel verführt; um eine Schätzung nach Zahlen vornehmen zu können, diene folgendes: ungefähr 48 kleinere und mittlere Vögel machen ein Kilogramm aus, 4309 kg. bedeuten daher 206,832 Vögelchen; wenn man daher laut amtlicher Statistik so viele per Bahn verfrachtete, wurden wenigstens dreimal so viele, also *620496 Stück* — nach beiläufiger Schätzung — an Ort und Stelle verzehrt. Unter diesen befanden sich mehr als *tausend*: Graufliegenfänger, Tranerfiegenfän-

vörösbecy, hantmadár, réti és erdei pipis, búbos pacsirta, mezei és erdei pacsirta, citrom és bajszos sármány, erdei veréb, erdei pinty, zöldike, fenyőpinty, meggyvágó, esz, kenderike, fűj, még pedig fajoként ezernél több: *száznál több* volt: kukik, seregély, tövisszűrő gébies, szürkebecy, ökörszem, geze, fűzike, fekete rigó, különböző poszáta, húros rigó, csaláncsücs, sordély, kerti sármány, tengelicz, süvöltő, vízi guvat, haris.

Brescia város kapuinál ugyanez évben 423,792 darab apró madarat vámoztak meg; s mennyit csempészték be ezen kívül!

1896 őszén a montegradi szorosban 3 vadász egy nap alatt 300 kly. fecskét fogott, vagyis körülbelül 14,400 db-ot. Dél-Tyrolban évenként átlag fél millió (tényleg jóval több) madarat fognak el; egyes völgyekben naponként mintegy 3000 db-ot. 1897. évben a karácsonyi ünnepek alatt Párisban — csupán a nagy vásáreszernökben — 32,000 fenyőrigót, 114,000 pacsirtát és 18,000 fűjert adtak el.

De hát télen honnan kerül ez a sok fűj? s lehet-e vadászható szárnyas piacra becsejtása ellen szavunk?

Igen is lehet. A fűjert nyáron addig, míg csak el nem költözik, Közép-Európában lövik, mikor pedig átvonul Dél-Európán s megérkezik telelő helyére Észak-Afrikába, ismét csak lövik s a mi különösen latba esik, fogják is. Ez tehát már valóságos irtás. A «sötét földrészen» azonban nem a vadnépek fejére száll az irtás vádja, hanem a partvidékeken megtelepedett művelt rótegekre. A mi szegény fűjjeink tehát határozottan, láthatólag fognak, pedig éppen ők azok közé a madarak közé tartoznak, melyek szaporodásának a kultúra kiválóan kedvez. Azonban a telni járó tömegeket «várják» az olaszok s a többi hivatásos madároló nép, nem úgy mint mi a feeskét, hanem gyilkosok módjára. Hivatalos kimutatások szerint 1887-ben Egyiptomban

ger, Gartenrothschwänzchen, Rothkehlchen, Steinschnäpfer, Wiesen- und Baumpieper, Haubenlerchen, Feld- und Baumlerchen, Gold- und Zippammern, Waldsperlinge, Buchfinken, Grünfingel, Bergfinken, Kernbeisser, Zeisige, Hänflinge, Wachteln und zwar von je einer Art mehr als tausend; *mehr als hundert*: Steinkäuze, Stare, Dornreher, Alpenflüevogel, Zaunkönige, Gartensänger, Laubsänger, Schwarzamseln, verschiedene Grasmücken, Drosseln, Wiesenschmätzer, Grauammern, Gartenammern, Stieglitze, Gimpel, Rallen, Wachtelkönige.

An den Thoren der Stadt Brescia wurden in demselben Jahre 423,792 Stück kleine Vögel verzollt; und wie viele wurden ausser diesen hineingeschmuggelt!

Im Herbst 1896 fingen drei Jäger in dem Passe von Montegrad an einem Tage 300 kg, oder ungefähr 14,400 Stück Schwalben. In Südtirol werden alljährlich durchschnittlich eine halbe Million (in Wirklichkeit jedoch bedeutend mehr) Vögel gefangen; in einzelnen Thälern täglich ungefähr 3000. Im Jahre 1897 wurden während den Weihnachtsfeiertagen in Paris — bloss in den grossen Markthallen — 32,000 Wacholderdrosseln, 114,000 Lerchen und 18,000 Wachteln verkauft.

Aber woher kommen diese vielen Wachteln im Winter? und kann gegen den Verschleiss jagdbaren Wildes Einsprache erhoben werden.

Ja, ganz gewiss. Die Wachtel wird in Mitteleuropa im Sommer so lange geschossen, bis sie nicht wegzieht, wenn sie aber durch Südeuropa durchzieht und in ihren Winterquartieren, in Nordafrika ankommt, wird sie abermals geschossen und was besonders wichtig ist, auch gefangen. Dies ist also schon eine wirkliche Vernichtung. Im «Finsteren Erdtheile» fällt aber die Schuld der Vernichtung nicht auf das Haupt der wilden Völker, sondern auf das der gebildeten Schichten, der hier ansässigen Küstenbewohner. Unsere armen Wachteln schwinden deshalb sichtlich, obwohl gerade sie zu denjenigen Vögeln gehören, deren Vermehrung die Kultur besonders günstig ist. Aber die in ihre Winterherbergen ziehenden Massen werden von den Italienern und den übrigen berufsmässigen vogel tödenden Völkern «erwartet», nicht so, wie bei uns die Schwalben, sondern meuchelmörderisch. Nach amtlichen Berichten wurden im Jahre 1887 in Ägypten

500,000, 1888-ban 1,235,000, 1889-ben 900,000, 1890-ben 800,000 db-ot fogtak s legnagyobb-részt Franciaországba, Angliába szállítottak.

Különösen *Marseille* kikötőjét látogatják a fűrjeket szállító hajók. Egy-egy hajó rakománya néha 60,000–100,000 darab fűrjből áll, melyek százanként vannak kis kalitkákba zsufolyva, minek következtében a szállítmány $\frac{1}{3}$ -a, sokszor azonban 60%-a megdöglik az úton. *Marseille* évi fűrjbevétele átlag 2 millióra tehető.

A most vázolt madárirtások oka első sorban a gyomor, csak melleleg a divat. A tollnyereszkedésből folyó pusztítás külön elbirálatst kíván. Ez a tollkereskedők és megbízottaik szerepét homályosítja el. Ők erőszakolják, csinálják a divatot s ha a közönség lépne meg, hát az csak másodsorban hibás, mert a főbűnösök azok, a kik belekényszerítik a nagy tömeget e hiúságba, mely ragados nyavalya. Nemesak a mi madárvilágunk érzi ennek átkát, hanem a külföldiek, s különösen a forró égövben élők, mivel ezek a legpompásabb tollazatúak, legtarkább, legélénkebb színűek. Megdöbbentő számsorozatok azok, melyek a párisi, londoni nagy tollkereskedésekhez kerülő, divatezelokra használt madarakról beszélnek. Ezekből kitűnik, hogy 25 év alatt 3000 millió kolibrít hoztak be Európába; hát még mennyi mást! Közvetlenül nem érdekel ez ugyan minket, de a tollkereskedők körmei elnyúlnak ám hazánkig s bele markolnak a mi madaraink közé is. Csak nemrégiben fordultak a párisi ezégek különböző közép-európai «ügynökeikhez», mert 20,000 *Stieglitze* volt szükségök. S mivel ezen az úton nem mindig érhetnek ezélt s közvetítések megdrágítják a tollbeszerzést, de meg is nehezítik, mert akadályok gördülhetnek a rablás elé, hát találkoztak — s ezek a legveszedelmesebb tollésizárok — kik a tudományos kutatás védő pajzsra alá búzódvá, a tudomány ürügye alatt rendszeres, évenként megismételt hadjáratokat szerveztek, kivált az Al-Dunához, a hol halomra lötték a teleszen fészkelő madarakat, a gemféléket és másokat, tehát a szónak szorosabb értelmében nemcsak

550,000, 1888 1,235,000, 1889 900,000, 1890 800,000 Stück gefangen und grösstentheils nach Frankreich und England verführt.

Besonders in den Hafen von *Marseille* laufen viele Schiffe mit Wachtelladungen ein. Die Ladung je eines Schiffes beträgt manehmal 60,000 bis 100,000 Stück Wachteln, welche zu hundert Stücken in kleine Käfige gepfercht sind, weshalb davon ein Drittel, oftmal auch 60% unterwegs zu grunde gehen. Die jährliche Wachtel-einfuhr in *Marseille* kann durchschnittlich auf zwei Millionen veranschlagt werden.

Als Ursache der soeben geschilderten Vogelverheerung gilt in erster Linie der Magen und nur nebenbei die Mode. Die der Federgewinnung wegen angestellte Vernichtung unterliegt einer anderen Beurtheilung. Diese stellt die Rolle der Federhändler und deren Agenten in ein schiefes Licht. Sie machen gewalthätig die Mode, und wenn ihnen das Publicum an den Leim geht, ist es in zweiter Linie schuldig, denn die Hauptschuldigen sind diejenigen, welche der grossen Menge diese Eitelkeit, ein ansteekendes Übel, aufrängen. Nicht nur unsere Vogelwelt trifft dieser Fluch, sondern die Ausländer, insbesondere die tropischen, denn sie sind am prächtigsten befiedert, am buntesten, am lebhaftesten gefärbt. Niederschmetternd sind die Zahlen, welche über die an die Pariser und Londoner Federgrosshandlungen gelangenden, zu Modezwecken dienenden Vögel berichten. Aus ihnen geht hervor, dass während 25 Jahren 3000 Millionen Kolibri nach Europa eingeführt wurden; und wie viele andere noch? Unmittelbar berührt uns dies zwar nicht, aber die Krallen der Federhändler reichen selbst bis in unser Vaterland und raffen auch unter unseren Vögeln auf. Erst unlängst wandten sich die Pariser Firmen an ihre verschiedenen mitteleuropäischen «Agenten», weil sie 20,000 *Stieglitze* bedurften. Und weil sie auf diesem Wege nicht immer ihr Ziel erreichen und Vermittler die Beschaffung der Federn vertheuern, aber auch erschweren, weil dem Raube Hindernisse in den Weg treten können, finden sich Federmäkler — und zwar der gefährlichsten Art — die unter dem Deckmantel der wissenschaftlichen Forschung regelmässige, alljährlich sich wiederholende Feldzüge unternehmen, besonders an die Untere Donau, wo sie die kolonienweise brütenden Vögel, Reiher und andere massenweise niederschossen, sie daher im strengsten Sinne des

pusztítottak, de kiirtották ezeket. Mert míg az olaszok átvonuló fajokat fogdosnak leginkább — melyek költés alatt többnyire oltalomban részesülnek — addig ők éppen a költés szakában garázdálkodtak s így a szaporodást semmisítették meg következetesen.

Hát nem eliszonyító gyalázatoságok mindezek!

Az ember, ki lelkének nemesedésére, szelídítésére kell, hogy törekedjék, kinek szoros kötelessége volna az önként kínálkozó javakkal gazdálkodni s azokat nem szertelen zsákmányolással végleg megrontani, hanem lehetőleg megtartani: nem szegyenli ezeket tenni mai nap sem!

Efélék mellett szinte eltörpül annak a kárositásnak mértéke és erkölcsi értéke, melyet éretlen suhancok, neveletlen, vasott kolykek a fészkek, tojások, madárfiókák tönkrevetésével cselekesznek. Számba venni azonban ezt is kell, valamint a nemes vadászatot gyakorlók azon «nemtelen» csoportjának kedvtelését is, kik abban lelik örömlüket, hogy gyámoltalan, könnyen elejthető madarakat, pusztán öldöklési viselkedésből puszkáznak, gyakorlatképpen mindenféle hasznos madarat lödözzenek és különös örömet találjanak a csapatosan járó madarak közé durrantva, kíváncsiságukat úgy kielégíteni, hogy vajjon 30—35 darab seregély vagy szerkő stb. egy lövésre elejthető-e?

És még egy csoportja van a madárpusztítóknak. Ezek bizonyos erdészek, kerülők és a «művelt», de tudatlan vadtenyésztők. Ők görbescsőrű, karmos madarakat — tebát minden ragadozót — s még másokat is, kivétel nélkül elemésztének, egyszerűen mert bennök csak a vadtenyésztés ellenségeit látják s mert elejtésök bizonyos jutalommal, «lődíjjal» is járhat. Hogy a gazdának s más embernek más érdekei is vannak, azzal nem gondolnak. Mire vezethet, mikor a természetrajzi ismereteket éppen azok semmi figyelemben nem részesítik, kik legjobban ráéjok szorulnának, arra példákat hozok fel. A németországi postagalambkedvelők egyeletinek szövetségete 1894-ben 2000 márkát tűzött ki oly erdészek között felosztandó jutalmul, kik

Wortes nicht nur verheerten, sondern auch ausgerotteten; denn während die Italiener vorwiegend durchziehende Arten fangen — die während der Brutzeit grösstenteils Schonung geniessen — wütheten jene gerade zur Brutzeit am heftigsten und vernichteten dadurch den Zuwachs.

Sind das nicht schreckliche Gräueltathen?

Der Mensch, der auf Veredlung und Sanftmuth der Seele hinstreben sollte, dessen Hauptpflicht es wäre mit den gebotenen Gütern wirtschaftlich umzugehen und sie nicht unmässig zu verwüsten, sondern nach Möglichkeit zu erhalten: schämt sich auch heutigen Tages nicht so zu thun.

Diesem gegenüber erscheint das Maass und der moralische Wert der Beschädigung, welche unrcife Bursehen, ungezogene, ausgelassene Buben durch Zerstörung der Nester, Eier und Jungen anrichten, wahrhaft gering. In Betracht muss aber auch dies gezogen werden, ebenso, wie die Passionen jener «unedlen» Rotte unter den das edle Waidwerk Betreibenden, die daran ihr Mütchen kühlt, dass sie täppische, leicht zu erlangende Vögel bloss aus Mordbegierde zusammenknallt, der Übung halber allerlei nützliche Vögel schießt und ihr besonderes Vergnügen daran findet, durch Hineinknallen in grosse Vogelschwärme ihre Neugierde zu befriedigen, obwohl auf einen Schuss 30—35 Stück Stare oder Seeschwalben u. d. g. zu erlegen sind?

Und noch eine Gruppe gibt es von Vogelvernichtern. Diese besteht aus gewissen Förstern, Hegern und «gebildeten», aber unwissenden Wildzüchtern. Diese vertilgen ohne Unterschied jeden mit gekrümmten Schnäbeln und Krallen bewehrten Vogel — daher jeden Raubvogel — und auch andere einfach nur deshalb, weil sie in ihnen nur Feinde des Wildstandes erblicken, und weil ihre Erlegung eine gewisse Belohnung, das «Schussgeld» nach sich ziehen kann. Dass ihr Herr und auch andere Menschen auch f rne Interessen hegen können, darum bekümmern sie sich nicht. Wohin es führen kann, wenn den naturwissenschaftlichen Kenntnissen gerade jene keine Aufmerksamkeit schenken, die ihrer am meisten bedürften, dafür will ich einige Beispiele anführen. Die Verbindung der Brieftauben-Liebhaber-Vereine in Deutschland setzte 1894 die Summe von 2000 Mark als Belohnung aus, die an jene Förster zu vertheilen

hija, karvaly és vándor sólyom lábakat szolgáltatnak be. Összesen 253 erdésztlől 2264 ragadozó madár lábának párja érkezett be, ezek közt azonban 677 nem volt díjazható, mert más madárfajoktól eredt. Tehát csak $\frac{2}{3}$ részben volt a pusztításnak értelme, $\frac{1}{3}$ részben pedig ezáltal volt az s világot vet, mennyire tudták megkülönböztetni az igazi káros ragadozót a többitől; s ez «*úmelet*» erdészekkel esett meg. Nem esodálkozhatunk hát egy esőppet sem, mikor *úatunk* ilyen statisztikát olvasunk vadlelövésünkről: 1896-ban Magyarországon lőttek *8614 rigót, 12,400 baglyot, 4959 sást és keselyüt, 60,115 sólymot és vércsét*; 1895-ben pedig az egész osztrák-magyar monarchiában *24,721 baglyot*; s 1897-ben egy felső-magyarországi hercegi uradalomban *225 vízi rigót és 222 kisebb baglyot!* Nem mondunk sokat, ha e számokat — a be nem jelentett, de tényleg lőtt madarakat is véve — legalább ötször ennyire teszszük. És ha ez eredményeket boncolgatjuk, hát más következtetések is kipattannak belőlök. Mindenekelőtt az, hogy a vadászatról szóló 1883: XX. t. cz. csak a nagy fülesbagoly, azaz a buhú, pusztítását engedi meg, a buhú pedig a lövött baglyok ezernyi számában, nem hiszem hogy százat is tegyen. Hogy pedig a «*sasok és keselyűek, vércsék és sólymok*» összefoglaló czime mit rejt, az könnyen elképzelhető, elenyészőleg kevés igazán kártékony sást, sólymot, karvalyt, héját és egyéb ragadozót s százszor, ezerszer több vércsét, ölyvet stb., tehát *hasznos* vagy csak alkalmilag és merőben vadászatilag ártalmas, de gazdaságilag ártalmatlan, sőt hasznos fajt.

A madarak fogyása méltán gondolkodóba ejthet és ismerve az okokat, melyek előidézik, ugyanesak nógat, hogy sorsukat szívünkön viselve, védelmük érdekében komolyan tegyünk valamit. Azt a rést, mit a kultúra és az emberi garazdálkodás út számukon, a természet saját erejével nem tudja pótolni, mint pótolhatja mindent kiegyenlítő hatalmával azt, melyet elemi csapások, ragadozó állatok okoznak sokrúban.

De hát mit tegyünk? mi módon segítsünk

wäre, die Habicht-, Sperber- und Wanderfalkenfüsse ausliefern. Von 253 Förstern langten 2264 Fusspaare von Raubvögeln ein, von diesen konnten aber 677 nicht belohnt werden, weil sie von anderen Vogelarten herrührten. Die Vernichtung hatte daher nur zum $\frac{2}{3}$ Theile Sinn, zum $\frac{1}{3}$ Theil war sie zwecklos und bewies, wie wenig man die wirklich schädlichen Raubvögel von anderen unterscheiden konnte; und dieser Fall trug sich mit «deutschen» Förstern zu. Es ist daher nicht im geringsten zu verwundern, wenn man statistische Anweisung über erlegtes Wild, wie folgt, liest: 1896 wurden in Ungarn geschossen 8614 Drosseln, 12,400 Eulen, 4959 Adler und Geier, 60,115 Falken und Thurmalken; 1895 in der ganzen österreichisch-ungarischen Monarchie 24,721 Eulen; und 1897 in einer ober-ungarischen fürstlichen Herrschaft 225 Wasseramseln und 222 kleinere Eulen! Wir übertreiben nicht, wenn wir diese Zahlen — die wirklich geschossenen, aber nicht angezeigten Vögel mit einbegriffen — wenigstens fünfmal so hoch veranschlagen. Und wenn man diese Ergebnisse zergliedert, ergeben sich auch noch andere Folgerungen. Vor allem anderen, dass der XX. Gesetzartikel 1883 bezüglich der Jagd nur die Vertilgung der grossen Ohreule, das heisst des Uhus gestattet, unter den Tausenden geschossenen Eulen aber glaube ich, mögen kaum 100 Uhus gewesen sein. Was aber unter dem Titel «Adler und Geier», «Falken und Thurmalken» zusammengefasst ist, kann man sich leicht denken: gewiss verschwindend wenige wirklich schädliche Adler, Falken, Sperber, Habichte und andere Räuber, und hundert ja tausendmal mehr Thurmalken, Bussarde u. s. w., daher nützliche, oder doch nur gelegentlich, einzig weidmännisch schädliche, ökonomisch unschädliche, sogar nützliche Arten.

Das Schwinden der Vögel gibt wirklich zu denken und regt dessen Ursachen kennend eifrig an, ihr Geschick beherzigend ernstlich im Interesse ihres Schutzes zu handeln. Die Bresse, die in ihren Reihen durch die Cultur und menschliche Misswirthschaft geschlagen wurde, kann die Natur aus eigener Kraft nicht ausfüllen, wie sie diejenige mit ihrer alles ausgleichenden Macht auszufüllen vermag, die durch Elementar-Ereignisse, Raubthiere ihren Reihen beigebracht wird.

Was sollen wir aber thun? auf welche Weise

ínséges, gyvérülő szárnyasainkon? miképpen mentünk meg azokat, melyek anyagi gyarapodásunkat is előmozdítják s azokat is, melyek habár számbavehető hasznot nem tesznek, de nem is károsítanak, megjelenésükkel azonban kiválóan hozzájárulnak a természet szépségeinek öregbitéséhez, környezetünk megélénkítéséhez s irtalmat kérnek az érző ember szívtől?

Sok szó, sok beszéd s ugyanannyi tinta és nyomdafesték folyt el már e tárgy érdekében s nemcsak egyéni, hanem társulati működés is. Habár tagadhatatlanul tisztázódik a helyzet, s az állapotok javulnak, mert nemcsak a közönség, a társadalom és államok kezdik belátni, hogy a «szabad vásár», úgy, mint eddig, tovább nem tarthat, mégis igen sok tenni valónk marad még e téren.

Törvények, törvényhatósági szabályrendeletek, helyhatósági intézkedések történtek, a társadalom mozgolódik. Nálunk is ritkul az étlapokon az «apró madarak hagyásával» inyesiklandozó ezime s madárirtásokról — melyek különben sem divatoztak hazánkban — hébe-hóba hallhatunk esak. De azért a bibiztojást és ennek színe alatt a sok sirály és más vízi madár hasonló tojásait még mindig nagyszámban fogyasztjuk; a hasznos madarakat — bár rejtve — némely helyen még most is üzletből fogdossák, sőt külföldre szállítják. Csak néhány éve, hogy a német konzulatus megkeresésére a temesvári hatóság 200 db. útra kész fülemilét foglalt le s Erdély bizonyos vidékein is fogdosák e legszebb dalu madarainkat hasonló kivitel céljából.

A fenyőrigót nemcsak a felsővidéken, hanem az ország egyéb helyein is még mindig ezernyi ezret meghaladó számban fogják, nem számítva, hogy e fogdosás közben egyéb madarak is, mint esontollú madár, vörösbegy, énekes rigó, boros rigó, stb. bele akadnak a törökbe s a fenyőrigókkal egy csomóba kerülnek. A ki sok ilyen «fenyves madár» csomót átvizsgált, az meggyö-

sollen wir unseren arg bedrängten, seltener werdenden Vögeln zu Hilfe kommen? wie sollen wir diejenigen retten, welche unseren materiellen Wohlstand heben und auch diejenigen, die zwar keinen merklichen Nutzen stiften, aber uns auch nicht schädigen, durch ihr Erscheinen hingegen mit beitragen die Schönheit der Natur zu heben, unsere Umgebung zu beleben, und zum Herzen des fühlenden Menschen um Schutz flehen?

Viel Worte und Gerede und ebensoviele Tinte und Druckerschwärze wurde schon im Interesse dieses Gegenstandes vergeudet, ebenso nicht nur individuelles, sondern auch vereintes Wirken. Obzwar sich die Lage entschieden klärt und die Zustände sich bessern, da nicht nur das Publicum, die Gesellschaft und Staaten beginnen zur Einsicht zu kommen, dass es mit dem «Frank und Frei» so, wie bisher, nicht weiter gehen kann, bleibt uns auf diesem Gebiete doch noch viel zu thun übrig. Gesetze, behördliche Verfügungen, Municipal-Verordnungen wurden getroffen, es regt sich die Gesellschaft. Auch bei uns wird auf den Speiszetteln die gaumenkitzelnde Aufschrift «Kleinvogel mit Zwiebel» immer seltener und von Vogelvertilgungen, welche übrigens in unserem Vaterlande nicht üblich waren — hört man nur mehr ab und zu etwas. Aber deshalb verzehren wir Kiebitzeier und unter ihrem Vorwande ähnliche Eier vieler Möven und anderer Wasservogel noch immer in grosser Menge; nützliche Vögel obwohl nur im Geheimen — werden an manchen Orten auch heute noch geschäftsmässig gefangen, ja selbst ins Ausland geliefert. Erst vor einigen Jahren wurden von der Temesvárer Behörde auf Ansuchen des deutschen Consulats 200 Stück reisefertiger Nachtigallen mit Beschlag belegt und auch in gewissen Gegenden Siebenbürgens werden diese unsere besten Sänger zu ähnlichen Exportzwecken gefangen.

Wacholderdrosseln werden nicht nur in Oberungarn, sondern auch in anderen Theilen des Landes noch immer zu Tausenden gefangen, abgerechnet davon, dass bei ihrem Fange auch andere Vögel, wie Seidenschwänze, Rotkehlchen, Singdrosseln, Weindrosseln, Misteldrosseln, Schwarzamseln u. s. w. mit in die Fallen gerathen und mit den Wacholderdrosseln in ein Bündel wandern. Wer viele Bündel solcher «Krammetsvögel» untersuchte, konnte sich da-

zódhetett erről. Nem is lehet ez másként; hiszen a madárfogó nem határozhatja meg előre, micsoda madár menjen lépre, akaszkodjék a burokbán.

No hát, ha mi panaszkodunk az olaszokra, hogy tömegesen fogják a mi feeskéinket, hasznos éneklőmadarainkat, nem gondoljuk meg, hogy ugyanazzal a joggal átkoznak minket a svédek, norvégék és más északi földségek lakói. Azoknak a fenyőrigó többé kevésbé ugyanaz, mint a mi nekünk a fecske, a fülemile: kedves házi-barátjuk, mely énekével szórakoztatja őket s megeléjenti kertjüket, házok táját. En láttam ott véross északon, a 70° é. szél. közelében Tromsö fennsíkon, micsoda bizalmasan éltek a nálunk *val* fenyőrigók. Mindjárt a házak szomszédságában, a kertekben teljesen nyíltan — szelidebben mint a veréb — fészkeltek s nevelték fel fiókáikat, feltétlen biztonságot élvezve. Dehogy bántotta volna őket valaki, őket az itt oly hasznos és éneküket tekintve, legszámbevetőbb madarakat?

Hogyan védelmezzük hát meg a madarakat?

A mai viszonyok közt legelőször is kell, hogy köztudatba jusson az az elv: védeni mindent, csak a feltétlenül károsat ritkítani. S mivel bizonyos fajokról még nem mondhatjuk meg kártékonyságuk vagy hasznuk nyilvánvalóbb-e, nemkülönben mivel mások meg csak helyileg, időszakosan károsak, egyébként hasznosak, azért mindenek előtt: *a madarak ismeretét kell minél tágabb körben terjeszteni.* Csak ha ez az ismeret áthatja a társadalom különböző rétegeit s az emberek különböztetni tudnak a jó és rossz között s tudják, mi módon biztosítsák a hasznos madarak életfeltételeit s miképpen segítsék elő szaporodásukat, mennyiben és hogyan tizedeljék, tegyék ártalmatlanná a káros fajokat: akkor hullhat csak igazán termelő talajra az a mag, melyből a madárvédelem életképesen felelsíráhatik. Szóval, felvilágosítólag kell hatni s különösen az ifjú nemzedékre bele kell nevelni a madarak iránt való szeretetet és tájékoztatni őket azok jelentőségéről.

A gyakorlati észjárású amerikaiak e tekintet-

von überzeugen. Es kann auch gar nicht anders sein: der Vogelsteller kann nicht zum Vorhinein bestimmen, welche Vögel sich an den Leimruthen oder in den Seilfingen fangen sollen.

Wenn wir uns nun über die Italiener beklagen, dass sie unsere Schwalben, unsere nützlichen Singvögel massenweise fangen, bedenken wir gar nicht, dass mit demselben Rechte die Schweden, Norweger und andere nordische Völkerschaften uns fluchen. Ihnen sind die Wacholderdrosseln mehr-weniger das, was uns die Schwalben, Nachtigallen sind: ihre trauten Hausfreunde, die sie durch ihren Gesang zerstreuen, ihre Gärten, ihr Heim beleben. Ich sah dort oben im Norden, in der Nähe des 70. Breitengrades, in Städtchen Tromsö, wie traut dort die bei uns so scheuen Wacholderdrosseln leben. Gleich in nächster Nähe des Hauses, in den Gärten nisteten sie — zutraulicher als die Sperlinge — ganz frei und zogen ihre Brut, unbedingte Sicherheit genießend gross. Niemand hätte ihnen ein Leid zugefügt, ihnen, die hier so nützlich sind und, was ihren Gesang betrifft, allein in Anschlag kommen.

Also wie sollen wir die Vögel schützen?

Unter den heutigen Verhältnissen muss in erster Linie das Princip zur allgemeinen Kenntnis werden: alles zu schonen, nur das unbedingt Schädliche zu lichten. Und weil wir von vielen Arten noch nicht sagen können, ob der durch sie verursachte Schaden oder Nutzen vorwiegend sei, ferner weil andere wieder nur örtlich, zeitweise schädlich, im übrigen aber nützlich sind, also zu allererst: *die Kenntnis der Vögel muss je weiter und weiter verbreitet werden.* Nur dann erst, wenn diese Kenntnis in die verschiedenen gesellschaftlichen Schichten eingebracht ist, und die Menschen Gut und Schlecht unterscheiden können, und wissen, auf welche Weise die Lebensbedingungen der nützlichen Vögel gesichert und ihre Vermehrung gefördert werden kann, in wiefern und wie die schädlichen Arten decimirt und unschädlich gemacht werden können, dann erst kann der Same, aus dem der Vogelschutz lebenskräftig hervorkeimen kann, auf wirklich fruchtbaren Boden fallen. Mit einem Worte, es muss aufklärend gewirkt werden und besonders der jüngeren Generation muss die Liebe zu den Vögeln an-erzogen werden, sie muss über die Bedeutung derselben aufgeklärt werden.

Die praktische denkenden Amerikaner gehen

ben is jó példával járnak elől. C. A. BARCOCK tanár 1894-ben azt az eszmét vetette föl, hogy ezélszerű volna az iskolákban az év bizonyos napját teljesen a madártannak szentelni s ez alkalommal az ifjúságot nemcsak a madarak ismeretére oktadni, hanem elterjedésükről, életmódjukról, költözködésükről s főleg táplálkozási viszonyaikról, gazdasági jelentőségükről népszerű játszói módon a szükséges tudnivalókat előadni.* Azóta az Egyesült-Államok különböző államaiban évenként tényleg meg is tartották *«a madarak napját»* (Bird day), még pedig nagy ünnepélyességgel (Madárkiállítás, madarakról szóló költemények elszavalása, kisebb előadások, beszélgetések stb. tartása, kirándulás). Efficie ünnepség az ifjú kedélyre maradó hatással van s oktatta szórakoztat, fogékonyságot ébreszt benne a madarak iránt, melyből a szeretet fakad és ebből a természetes madárvédelem. Míg azonban ennyire jutunk, s különben is, míg az emberek közt annyi sok van, kinek szíve hideg, értelme tompa, addig bizonyos törvényes intézkedések is szükségesek, noha ezekről csak részleges eredmény várható, mert hogy végrehajthatók is legyenek, feltételeznek bizonyos ismeretet.

Különböen is a madárvédelem ügyében hozott kötelező szabályzatok és törvények főleg negative rendelkeznek, nem tiltják a helytelen, de nem hatnak az előmozdító tényezők hatásos felkarolására, kivéve, hogy magukban hordozzák az ismert elsajátításnak kenyszerét is, a minék pedig nyomós jelentősége van.

De a szorosan helyi, bizonyos területhez kapcsolt törvény mindig fogyatékos marad, mert a madárvédelemnél általános szempontok is szerepelnek. Vagyis országos törvény csak részlegesen intézkedhetik a költözködő madarak védelméről, s ezek érdekében nem sokat tehet. Világos, mert hiszen ezek az év jó részében nincsenek bizonyos területhez kötve. Akárhogy tiltaná pl. egy magyar madárvédelmi törvény

auch in dieser Hinsicht mit gutem Beispiele voran. Professor C. A. BARCOCK warf 1894 die Idee auf, dass es angezeigt wäre in den Schulen einen bestimmten Tag des Jahres ausschliesslich der Ornithologie zu widmen und bei dieser Gelegenheit der Jugend nicht nur die Kenntniss der Vögel beizubringen, sondern ihnen auch das Wissenswerthe über deren Verbreitung, Lebensweise, ihre Zugs- und insbesondere ihre Ernährungsverhältnisse, ihre ökonomische Bedeutung in volksthümlicher, spielender Weise vorzutragen.* Seitdem wurde auch in den verschiedenen Staaten jährlich der *«Tag der Vögel»* (Bird day) gehalten, und zwar mit grosser Feierlichkeit. (Vogelausstellung, Deklamation der die Vögel behandelnden Gedichte, Halten kleinerer Vorträge, Besprechungen u. s. w., Ausflüge). Dergleichen Feierlichkeiten üben einen bleibenden Eindruck auf das jugendliche Gemüth und zerstreuen belehrend, erwecken Sinn für die Vögel, aus welehem Liebe und daraus der natürliche Vogelschutz entspringt. Bis wir aber dahin kommen und so lange es übrigens unter den Menschen noch so viele gibt, deren Herz kalt, deren Verstand abgestumpft ist, bedarf es auch gewisser gesetzlicher Verfügungen, wenn auch von diesen nur ein theilweises Resultat zu erwarten ist, da ihre Vollstreckung gewisse Kenntnisse bedingt.

Übrigens verfügen die betreff des Vogelschutzes gebrachten obligatorischen Verordnungen und Gesetze hauptsächlich negativer Weise, indem sie das Unrichtige verbieten, bewirken aber keine thatkräftige Hebung der fördernden Faktoren, mit Ausnahme dessen, dass sie den Zwang zur Aneignung der Kenntnisse mit einbegreifen, was wohl von gewichtiger Bedeutung ist.

Das streng locale, an bestimmte Gebiete gebundene Gesetz bleibt aber immer mangelhaft, weil beim Vogelschutz auch allgemeine Gesichtspunkte massgebend sind. Oder mit anderen Worten: ein Landesgesetz kann hinsichtlich des Schutzes der Zugvögel nur zum Theile Anordnungen treffen und in ihrem Interesse nicht viel thun. Dies ist einleuchtend, weil sie ja einen guten Theil des Jahres hindurch an kein bestimmtes Gebiet gebunden sind. Wie sehr auch z. B. ein ungarisches Vogelschutz-Gesetz

* L. b. i. v. Circular Nr. 17 U. St. Dep. of Agr. Div. of biol. survey. Bird day in the Schools.

* L. b. i. v. Circular Nro 17 U. St. Dep. of Agr. Div. of biol. survey. Bird day in the Schools.

költözködő madaraink pusztítását, érvénye csak arra az időre terjedhetne, míg ezek a madarak nálunk vannak, mert az olaszok vérbe ment felfogása csak ezután is nyilvánulna, azaz ők csak úgy fognák a nálunk fészkelő hasznos madarakat, mikor vándorútjukban ott átvonulnak, mind azelőtt. Ennek meggátlására csak egyetlen mód van, az, hogy a különböző érdekelt államok szövetkezze, a helyi viszonyokat is szemmel tartva, egységesen rendelkezzenek. Más szóval: *a költözködő madarak hatásos védelme csak nemzetközi alapon lehet eredményes.*

Már a hatvanas évek végén megtörténtek e tekintetben bizonyos kezdő lépések, melyek sokáig huzódva 1875-ben vezettek arra az egyezségré, mely egyrészlől az osztrák-magyar, másrészlől az olasz kormány közt létesült. Ennek az úgynevezett «olasz convenciónak», valamint az 1884-ben Bécsben tartott I-ső nemzetközi ornithologiai kongresszusnak elvi jelentőségű megállapodásai azonban csak papíron maradtak, valamint nem sok sikert eredményezett a Budapesten 1891-ben összeült II-ik nemzetközi ornithologiai kongresszus határozata sem, mely az 1875-iki egyezmény álláspontjára helyezkedve, főlvül kimondta: «hogy a hasznos és vadászható szárnyasok tömeges fogása és árusítása, szállítása tilos.»

És gyakorlati eredményeket eddig nem mutathatnak föl más nemzetközi madárvédő kongresszusok sem, nevezetesen az 1895-ben Párisban székelő, melyen pedig Európának majdnem összes államai képviselve voltak. A főakadály mindig abban volt, hogy az olasz kormány nem vállalhatott felelősséget az egyezmény végrehajtására, mert az olasz nép a madárpusztítást egész természetnek tartja, nemzedékek során örökölte e hajlandóságot s azzal érvel: ha a madárfogást megtiltják, a nép elesik egy kiváló keresetforrásától. De akadály volt az is, hogy a különböző nemzetek képviselői, ezeken az összejöveteleken nem tudtak megállapodni a megvédendő madarak névsorában sem. Hogy miért, azt a madarak hasznos és káros voltának fo-

das Vertilgen unserer Zugvögel verboten würde, seine Geltung könnte sich doch nur auf jene Zeit erstrecken, zu welcher diese Vögel bei uns verweilen, weil die in ihr Blut übergangene Auffassung der Italiener auch dann noch zu Tage treten würde, das heisst: sie würden dann ebenso, wie vorher, die bei uns brütenden, nützlichen Vögel während ihrer Durchreise dort fangen. Dem ist nur auf eine Art zu steuern, und zwar, dass die verschiedenen interessierten Staaten gemeinsam, auch der localen Verhältnissen Rechnung tragend einheitliche Verfügungen treffen. Mit anderen Worten: *ein gründlicher Schutz der Zugvögel kann nur auf internationaler Basis erfolgreich sein.*

Schon zu Ende der Sechziger Jahre wurden in dieser Richtung Schritte angebahnt, welche sich in die Länge ziehend im Jahre 1875 zu dem Vergleiche führten, der einerseits zwischen der österreichisch-ungarischen, andererseits zwischen der italienischen Regierung zu Stande kam. Das principielle Übereinkommen dieser sogenannten «italienischen Convention», sowie des 1884 in Wien abgehaltenen I. internationalen ornithologischen Congresses bestand nur am Papier, ebenso erzielte die Bestimmung des zu Budapest 1891 zusammengetretenen II. internationalen ornithologischen Congresses wenig Erfolg, welche auf dem Standpunkte des 1875-er Vergleiches stehend als Grundsatz aussprach: «dass der massenhafte Fang, Verschleiss und Transport her nützlichen und jagdbaren Vögel verboten sei».

Und praktische Resultate konnten bisher auch andere internationale ornithologische Congresses nicht aufweisen, wie auch namentlich der 1895 zu Paris abgehaltene nicht, obzwar an denselben fast sämtliche Staaten Europas vertreten waren. Das Haupthindernis war immer, dass die italienische Regierung keine Verantwortung bezüglich der Vollstreckung dieser Vereinbarung zu übernehmen im Stande war, nachdem das italienische Volk die Vogelverheerung als etwas ganz natürliches erachtet, seit einer Reihe von Generationen diesen Hang geerbt und als Grund angeht: dass das Volk, so wie der Vogelfang verboten wird, einer ausnehmenden Erwerbsquelle beraubt werde. Auch war ein Hindernis, dass die Vertreter der verschiedenen Stationen an diesen Congressen nicht einig werden konnten über die Liste der zu schützenden Vögel. Das Warm können wir aus den Begriffen der Nütz-

galma s azok helyi jelentőségének fejtegetéséből és az e téren való kutatás lézagosságából megérthetjük. A párisi egyezmény azonban mégis megállapított egy jegyzéket a részletező intézkedéseket, különös szempontokat az egyes államok belátására bízva, nemzetközileg védendőknél tartja a következőket: Kuvikot, Gatyás-csvikot, Erdei baglyot, Karvalybaglyot, Gyöngybaglyot, Erdei fülesbaglyot, Fülöskuvikot, Szalakótát, az összes Harkályfajokat, Gyurgyalagot, Búbos bankát, Fakúsz, Hajnalmararat, az összes Feeskéket, Kecskefejőt, Fülemléket, Kékbecyeket, Rozslafarkúkat, Hantmadarakat, Csalánesücsöket, Szürkebecyeket, Nádiposzátakat, Sítkéket, Tücsökmadarakat, Füzikeket Ökörsemet, Czinégekét, Légykapókat, Billegetőket, Pipiszeket, Pacsirtákat, Keresztesőrüeket, Tengeliczt, Csizt, Serégelyt, Pásztormadarat, Gólyát. Ellenben károsoknak mondja: Saskeletyút, Sasokat, Rárót, Kányákat, Sólymokat, Karvalyt, Heját, Rétihejákat, Bubút, Hollót, Szarkát, Szajkót, Gémeket, Gődényt, Kárókatonákat, Bukókat, Buvárokát.

Hogy mennyiben érvényes e jegyzék bizonyos országban, azt a helyi vizsgálatoknak és szakembereknek kell eldönteniök és megállapítaniök.

Ennek a feladatnak megoldása volt e munkának is egyik legfőbb szülőke.

Mert az eddig vallott nézetek és felfogások mindenesetre hiányban szenvedtek s tévesek is voltak, világos bizonyossága ennek az 1883: XX. t.-cz. (9., 11., 12., 15. §§.) vagyis a «vadász-törvény». A madárvédelemre külön törvényünk nincs, de idevágó intézkedéseket ez utóbbi és a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. t.-cz. (57., 58. §§.) tartalmaznak csupán; vannak azonban helyhatósági szabályrendeleteink is.

A vadász-törvény az éneklő madarak vadászatát minden időben tilalmazza, úgy fészkeik, tojásaik megrontását is, de megengedi a *keselyűk, véresek, golyok, varjak*: korlátlan lövészt, valamint a vízimadarak elejtését ott, a hol nem költenek. A mezőrendőrségi törvény ismétli a hasznos madarak pusztításának tilalmát, védi azok költését s forgalomba hozatalukat hatósági engedély nélkül megtiltja.

Nemesak általános, de részben (a vadászati törvény) helytelen, a mai nézetekkel ellenkező

liekkeit und Schädlichkeit der Vögel und aus der Mangelhaftigkeit der auf diesem Gebiete veranstalteten Untersuchungen begreifen. Der Pariser Vertrag stellte dennoch eine Liste fest, und erklärte, das Detailverfahren, besondere Gesichtspunkte der Einsicht einzelner Staaten anheimstellend, folgende für international zu schützende: den Steinkauz, Rauhfußkauz, Waldkauz, die Sperbereule, Schleiereule, Waldohreule, Zwergohreule, Blaurake, sämtliche Spechtarten, den Bienvogel, Wiedehopf, Baumläufer, Mauerläufer, sämtliche Schwalben, die Nachtschwalbe, die Naehthallen, das Blaukehlchen, die Rotbschwänzen, Schmärtzer, Wiesenschmärtzer, Flüevögel, Robrsänger, Schilfsänger, Heuschreckenschilfsänger, Laubsänger, Zaunkönig, die Meisen, Fliegenfänger, Stelzen, Pieper, Lerchen, Kreuzschnäbel, den Stieglitz, Zeisig, Star, Rosenstar, Storch. Hingegen für schädlich: der Bartgeier, die Adler, den Fischadler, die Milane, Falken, den Sperber, Habicht, die Weihen, den Uhu, Kolkkraben, die Elster, den Eichelhäher, die Reiher, den Pelikan, die Kormorane, Sägetaucher, Taucher.

In wiefern diese Liste in einem bestimmten Lande Gültigkeit hat, haben die localen Untersuchungen und Fachgelehrten zu entscheiden und festzusetzen.

Die Lösung dieser Frage war auch Hauptursache der Entstehung dieses Werkes.

Dass die bisher gehegten Ansichten und Meinungen klarer mangelhaft und irrig waren, diene als klarer Beweis der XX. G.-A. 1883, 9., 11., 12., 15. §§., oder das «Jagdgesetz». Für den Vogelschutz haben wir kein besonderes Gesetz, aber bloss einschlägige Verfügungen sind im letzteren und in dem die Landwirthschaft und Feldpolizei betreffenden XII. G.-A. (57., 58. §§.) 1894 enthalten; aber auch Municipal-Verordnungen sind vorhanden.

Das Jagdgesetz verbietet die Jagd auf Singvögel zu jeder Zeit, ebenso das Zerstören ihrer Nester und Eier, gestattet aber unbeschränkt die Jagd auf Geier, kleine Falken, Bussarde, Krähen, sowie das Erlegen der Wasservögel überall dort, wo sie nicht brüten, das Feldpolizei-Gesetz wiederholt das Verbot gegen die Vertilgung der nützlichen Vögel, schützt deren Brüten und verbietet, sie ohne behördliche Erlaubnis in Verkehr zu bringen.

Das sind nicht nur allgemeine, sondern auch teilweise (Jagdgesetz) unrichtige, den heutigen

és visszaélésekre fordítható határozatok ezek. Am az ismeretek tágkörű terjedése majd változtat rajtuk és megtermi gyümölcseit. A forrást, melyből azok meríthetők, ime itt nyújtjuk. A társadalom hivatott közegei pedig, kivált a tanítók, papok, erdészek, földbirtokosok, bérlők stb. használják föl azt s oktattva nevelve világozsítsák föl a népet, az ifjúságot. Serkentsék, buzdítsák őket a madárélet vonzó és hasznos saját-ságainak megismertetése révén azok védelmére. Hasznos eszköz ez arra is, hogy a szívekben szelidség plántálódjék. Mert való igaz, hogy a ki a madarakat és virágokat szereti, rossz ember nem lehet.

És szoros kötelességök volna a nőknek is e tekintetben jó példával előljárni és szavukat latba vetni. Mint mindenkor, csodákat művelhetnek ők, mikor érzelmek erejével küzdenek, e téren sem fogják eredménytelenül kibontani a zászlót.

Vessék el azt a divatot, mely a madarak czifra szárnyak és tollak valóságos torzainak polgárjogot biztosít a kalapokon. Bizonyára szebb s a madárvédelem szempontjából üdvösebb, ha híven utánzott virágdísz hordanak, mint kiaszott, üveges szemekkel még mintegy kinjaikat elárló madárbőröket. Vagy ha már nem tudnak megválni a tolltól, hát viseljék azon madárfajok tollait, melyek pusztítása nem rövidíti meg sem gazdasági, sem egyéb érdekeinket s nem sérti emberi érzelünket. Ezek tollait is meg lehet festeni, alakítani s köztük gyönyörűek vannak, csak úgy mint a konyhára kerülő szárnyasok tollai közt is (vadrece, fácán, fald stb.).

Az okszerű és egészséges madárvédelem azonban nem elégedhetik meg csupán azzal, hogy a madáralomány fogyásának elejét vegye s a meglevőt biztosítsa, hanem feladata az is, hogy azt szaporítsa, számban növelje. Ennek elérésére. különböző utak-módok és eszközök állanak rendelkezésünkre s a következőkben ezekre akarom terelni az érdeklődést, kiterjeszkedve a

Ansichten entgegengesetzte und leicht zu Missbräuchen veranlassende Bestimmungen. Aber die in weitere Kreise eindringenden Kenntnisse werden daran schon ändern und ihre Früchte tragen. Die Quelle, aus welcher sie geschöpft werden können, wird eben hier geboten. Die aus der Gesellschaft hiezu Berufenen, wie insbesondere die Lehrer, Geistlichen, Förster, Grundbesitzer, Pächter u. s. w. sollen sie benützen und das Volk, die Jugend durch Belehrung, Erziehung aufklären. Sie sollen sie durch Bekanntmachen mit den anziehenden und nützlichen Eigentümlichkeiten des Vogel Lebens zu deren Schutz aufmuntern und aneifern. Es ist dies auch ein nützliches Mittel, um Sanftmut in die Herzen zu pflanzen. Denn es ist wirklich wahr, dass, wer Vögel und Blumen liebt, kein böser Mensch sein kann.

Und strenge Pflicht wäre es auch für die Damen in dieser Beziehung mit gutem Beispiele voranzugehen und ihr Wort in die Wagschale zu werfen. Wie sie immer Wunder wirken, wenn sie mit der Macht ihrer Gefühle kämpfen, würden sie auch auf diesem Gebiete die Fahne nicht erfolglos entfalten. Sie sollen die Mode verwerfen, welche den wahren Karikaturen der Vögel-, Flügel- und Federgestalten Bürgerrechte auf den Hüten verleiht. Es ist gewiss schöner und vom Standpunkte des Vogelschutzes aus heilsamer, wenn sie einen getreu nachgeahmten Blumenschmuck tragen, als vertrocknete, mit ihren gläsernen Augen gleichsam noch ihre Qualen andeutende Vogelhäute. Oder wenn sie sich schon von den Federn nimmermehr trennen können, so mögen sie die Federn derjenigen Vogelarten tragen, deren Vertilgung weder unsere ökonomischen, noch andere Interessen verkürzt und unser Menschlichkeitsgefühl nicht beleidigt. Auch deren Federn können gefärbt und geformt werden, und es gibt unter ihnen, sowie unter den in die Küche geratenden (Wildente, Fasan, Auerhuhn) Federn, die geradezu wunderschön sind.

Der rationelle und gesunde Vogelschutz kann sich aber nicht allein damit begnügen, der Verminderung des Vogelbestandes zu steuern, das Vorhandene zu sichern, sondern ihm obliegt auch die Aufgabe, denselben zu vermehren, seine Zahl zu vergrößern. Um dies zu erlangen, verfügen wir über verschiedene Methoden und Mittel und im Folgenden will ich das Interesse darauf hinlenken mit Inbegriff sonstigen, er-

madarak általános védelmét illető egyéb fogantatos eljárásokra is.

Tartózkodási helyek biztosítása és a fészkelés előmozdítása. A fokozódó gazdasági igények a földet apróra kibaszalják; nemesak azt irtjuk, alakítjuk át, k mi feltétlenül szükséges, hanem sok olyat is eltávolítunk, a mi látszólag közvetlenül útunkban áll, közvetve azonban sokkal inkább előnyös volna. Helyén való tehát a figyelmeztetés: ne irtsuk ki a bokrokat s egyéb a madaraknak biztonságot kínáló sűrűségeket, ha csak igazán lényeges hasznot nem szerzünk vele magunknak. Ha pedig ültetvényeket, kertet stb. létesítünk, szintén legyünk figyelemmel a madarakra is, s így kettős célt érünk el. Minthogy kulturánk legerzékenyebben az oduban költő fajokat sújtja, ezeknek kell segítséget nyújtani, tartózkodási helyet, fészkelésre alkalmatosságot szerezni. Legcélszerűbb tehát a hiányzó természetes odukat mesterségesekkel pótolni. Erre szolgálnak a *fészkelő ládikák*, melyekkel még az is elérhető, hogy a hasznos rovarövéket oda csalogathatjuk és telepíthetjük, a hol működésükre leginkább szükségünk van. A fészkelő ládikák alkalmazásának azonban csak akkor lesz kellő sikere, ha nem csak úgy gondolomra készítjük s akasztjuk ki, hanem figyelemmel vagyunk a madárfajok szokásaira, tulajdonságaira; szóval egész eljárásunkkal lehetőleg utánoznunk kell a természetet. Tudva, hogy az egyik madár szűknyílású oduban, a másik tágban, az alacsonyban, ez magasan szeret költeni, a fészkelő ládikák is megfelelő alakot és elhelyezést kívánnak.

Minél természetesebbek, egyszerűbbek, tartósabbak s nem feltűnők, annál jobbak. Ezért nem ajánlatosak a szögözött, még kevésbé az enyvezett deszkalapozékokból készültek, hanem sokkal inkább a kergüket tartó fanemből való törzs- és vastag ágdarabok, melyeket megfelelőleg kivájunk, megfurunk, csavarokkal odaerősített tetővel látunk el. Legjobb, ha a faanyag fűzből, tölgyből, hársból, fenyőből, bükkből való s jól kiszáradt. A bejáró lyuk éleít, szögleteit

spriesslichen Verfahrens betreff des allgemeinen Vogelschutzes.

Sicherung der Aufenthaltsorte und Förderung des Brutgeschäftes. Die gesteigerten Ansprüche der Ökonomie nützen das kleinste Fleckchen Erle aus; nicht nur das unbedingt Nothwendige wird gerodet, umgeändert, sondern auch so manches entfernt, was scheinbar unmittelbar im Wege steht, mittelbar aber bedeutend vorteilhafter wäre. Es wird daher am Platze sein aufmerksam zu machen: nicht alle Sträucher und sonstigen, den Vögeln Sicherheit gewährenden Dickichte auszuröden, es wäre denn, dass dadurch ein besonderer Nutzen gesichert würde. Bei Anlage neuer Pflanzungen, Gärten u. s. w. aber soll auch der Vögel gedacht werden, und man erreicht hiemit einen doppelten Zweck. Nachdem durch unsere Kultur am empfindlichsten die in Höhlen Brütenden, zu welchen aber gerade die nützlichsten gehören, getroffen werden, muss in erster Linie diesen geholfen werden durch Beschaffen von Aufenthaltsorten und zum Brüten geeigneter Gelegenheiten. Es wird daher am zweckmässigsten sein, die fehlenden natürlichen Höhlungen durch künstliche zu ersetzen. Hiezu eignen sich die Nistkästchen, welche ausserdem noch dazu dienen, nützliche Insektenfresser dorthin zu locken und dort ansässig zu machen, wo es ihrer am meisten bedarf. Die Nistkästchen werden jedoch nur dann mit Erfolg angewendet, wenn sie nicht nur aufs Geradewohl angefertigt und ausgehängt werden, sondern mit Rücksicht auf die Gewohnheiten und Eigentümlichkeiten der Vögel; mit einem Worte, unser ganzes Verfahren muss der Natur nachgeahmt sein. Sich dessen bewusst, dass der eine Vogel in Höhlungen mit engen Eingangslöchern, der andere in solchen mit geräumigen, dieser niedrig, jener hoch zu nisten pflegt, müssen die Nistkästchen auch dem entsprechend geformt und angebracht sein.

Je natürlicher, einfacher, haltbarer und unauffälliger sie sind, desto besser ist es. Deshalb können auch nicht empfohlen werden aus Bretchen zusammengenagelte, noch weniger zusammengeleimte Kästchen, sondern weit mehr Stamm- und Aststücke von Holzarten mit bleibender Rinde, welche dann entsprechend ausgehöhlt, angebohrt und mit angeschraubten Decken versehen werden. Am besten ist hiezu gut ausgetrocknetes Weiden-, Eichen-, Linden-, Fichten- oder Rotbuchenholz. Die Kanten und

simára leráspolyozzuk, alája valami természetes ágacska tűzünk, úgy, hogy a vége az oduba legalább 2–3 cm-nyire benyúljon. A ládika hátára esavárokkal valami lapos léczet erősítünk vagy pedig felül és alul is vasbádog fűlecskéket, hogy az esavárokkal és dróttal az illető helyen kifüggeszthető legyen. Befesteni felragasztott mohával vagy kéregdarabokkal ellátni nem szabad a ládikákat, mert mindez a madárban bizalmatlanságot kelt, azonkívül a moha, kéreg esőben, szélben csakhamar úgyis leválik. A 49. képen látható egy helyesen készült fészkelő ládika átmetszetben. (a 351. lapon).

Ujabbban nemezből készült ládikákat is hoztak forgalomba (F. ZELLER-félék), melyeket magam is kipróbáltam. A madarak szívesen megtelepedtek ezekben s olesőségük is ajánlatossá tenné őket, csakhogy 2–3 év múlva az idő viszontagságait már annyira megérik, hogy ujjakkal pótolandók; tehát nem elég tartósak. Jobbak az égetett cserépből valók, de legezelszerűbbek a természetes törzsdarabokból csináltak, azok, melyeket a C. FRÜHAUF-czég Schleusingenben (Németország) készít és bocsájt áruba.

Mielőtt a különféle madárfajoknak megfelelő fészkelő ládikákat ismertetném, még megjegyzem, hogy úgy kell azokat kiakasztani, hogy a *bejáró lyuk mindig keletnek vagy délkeletnek legyen fordítva.*

A különböző nagyságu és alaku ládikák főtípusai ezek:

Czinegéknek valók. A szén-, kék- és barát-czinegéknek legmegfelelőbb az 50. képen ábrázolt ládika, melyen a bejáró lyuk körülbelül 3—3½ cm.-nyi átmérőjű. Tágabb lyuk azért nem jó, mert másként a verebek csakhamar befészkelődnének. A ládikát 1½—3 m. magasan valamely rézsút felhajló vastag ág alsó lapjára vagy a törzsre szegezzük, de ne vékony fára vagy ágra, mert így a szél nagyon megmozgathatná, a mit pedig a madarak nem szeretnek. Alkalmazhatjuk azt azonban valami kért házra, falazatra is lehetőleg nyugalmas, védett ponton, de mindig úgy, hogy a közelben sűrűségek, fák, bokrok is legyenek, mert a czinegék szeretnek

Ecken der Eingangsöffnung werden glatt abgeraspelt, darunter wird irgend ein natürlicher Zweig befestigt und zwar so, dass sein Ende wenigstens 2–3 cm in die Höhle hineinragt. An die Rückwand wird eine flache Leiste angeschraubt, oder oben und unten Henkeln von Eisenblech, um am entsprechenden Orte mittelst Schrauben oder Draht aufgehängt werden zu können. Angestrichen, oder mit Moos oder Rindenstückchen dürfen sie nicht überklebt werden, weil dies alles beim Vogel Misstrauen erweckt, auch löst sich das Moos oder die Rinde bei Regen und Wind leicht ab. Die 49. Abbildung zeigt ein richtig angefertigtes Nistkästchen im Durchschnitte. (S. pg. 351).

Neuerer Zeit wurden auch Nistkästchen aus Filz (die F. ZELLER'schen) in Umlaufgebraucht, welche ich selbst auch erprobte. Die Vögel siedeln sich gerne darin an, ihre Billigkeit spricht auch für sie, nur werden sie durch das Wetter in 2–3 Jahren so sehr mitgenommen, dass sie durch neue ersetzt werden müssen; sie sind also nicht genug haltbar. Besser sind die aus gebranntem Thon, aber am zweckmässigsten die aus natürlichen Stammstückchen angefertigten, welche die Firma C. FRÜHAUF in Schleusingen (Deutschland) erzeugt und in den Handel bringt.

Bavor ich die entsprechenden Nistkästchen der verschiedenen Vogelarten schildere, will ich noch bemerken, dass sie so aufgehängt werden müssen, dass *die Eingangsöffnung jedesmal nach Osten oder Südosten gerichtet sei.*

Die Haupttypen der verschiedenen Kästchen nach Grösse und Form sind folgende:

Für Meisen. Für Kohl-, Blau- und Sumpfmeisen entspricht am besten das in Abbildung Nr. 50 dargestellte Kästchen mit einer 3—3½ cm im Durchmesser haltenden Eingangsöffnung. Eine weitere Öffnung ist deshalb nicht angezeigt, weil sonst die Sperlinge sich darin allsobald ansiedeln. Die Kästchen werden in einer Höhe von 1½—3 m an die untere Seite irgend eines schief aufsteigenden starken Astes oder an den Stamm genagelt, nur nicht an einen zu dünnen Baum oder Ast, weil dieser vom Winde zu sehr bewegt würde, was den Vögeln zuwider ist. Es kann aber auch an einer möglichst ruhigen, geschützten Stelle eines Gartenhauses, eines Gemäuers angebracht werden, doch immer so, dass in ihrer Nähe Dickichte, Bäume oder Sträucher vorhanden seien, denn die Meisen halten

azokon tartózkodni, onnét észrevétlenül fészekőkhöz szállni és abból kisurranni. A ládika alját erős tüskézettel — melyet dróttal, szögekkel erősítünk meg — macskák és más hivatlan vendégek látogatása, odaférfközhetése ellen biztosítani kell.

A czinegéknek való fészkelő ládikákon a felszálló ágacska nem épen szükséges, mert nem szoktak azon üldögelni, hanem mindig egyenesen berepülnek az oduba, vagy ha fész-

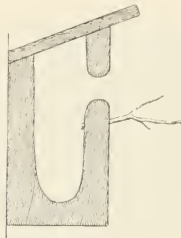

50. kép. Czinegéknek való fészkelő ládika kifüggesztve.
50. Abbildung. Nistkastchen für Meisen, ausgehangt.

kötet elhagyják, kibujván, azonnal a közeli lombokat keresik föl.

E fajta ládikákat kertekben, gyümölcsösökben, erdőszéleken — kivált lombos erőkben — függeszthetünk ki. Az 52. képen láthatót szintén szeretik a czinegék — különösen a kék czinege — elfoglalni, azért, ha nekik való szűk bejáró lyuk van rajtok, ezekkel is czélt érünk, valamint azzal az eljárással is, melyet az 52. kép tüntet fel, Ez abból áll, hogy találkozó alkalmatlan odukat, kikorhadt faágakat, mesterségesen átalakítunk

sich gerne auf ihnen auf, fliegen von dort aus unbemerkt in ihr Nest und huschen wieder heraus. Der Boden des Kästchens muss durch starkes Dornwerk welches durch Draht oder Nägel befestigt wird gegen den Besuch, gegen das Dazugelangen von seite der Katzen oder sonstiger ungebeter Gäste geschützt werden. An den Nistkästchen für Meisen brauchen Aufsitzästchen nicht angebracht zu werden, weil sie darauf nicht zu sitzen pfliegen, sondern immer gerade in die Höhlung hineinfliegen, oder wenn

49. kép. Fészkelő ládika, átmetszetben.
49. Abbildung. Nistkastchen, im durchschnitte.

51. kép. Czinegéknek való fészkelő ládika. (Más alak.)
51. Abbildung. Nistkastchen für Meisen. (Andere Form.)

sie ihr Nest verlassen, herausgeschlüpft also gleich das nächste Laubwerk aufsuchen.

Diese Art von Kästchen kann in Gärten, Obstgärten, an Waldrändern — besonders der Laubwälder angebracht werden. Auch das in der 52. Abbildung vorgeführte pflegen die Meisen, besonders die Blaumeisen gerne in Beschlag zu nehmen, darum erreicht man auch mit diesen, wenn sich nur für sie geeignete enge Eingangsöffnungen daran finden, sein Ziel, ebenso durch jene Einrichtung, welche die 52. Abbildung veranschaulicht. Diese besteht darin, dass man vorgefundene ungeeignete Höhlungen, ausge-

s fészkelésre alkalmasakká tesszünk. Fali lyukakat, repedéseket szintén berendezhetünk így.

Seregélynek, csuszlának valóik. A már ismeretett ládikák, megfelelőleg nagyobb kiadásban, bővebb, 5—6 cm. átmérőjű bejáróval ezeknek a madaraknak is szolgálatot tehetnek. A seregély kivált az egyenesen állókat foglalja el, a csuszka azonban nem igen válogató. A seregélynek való

52. kép. Odvas ág felhasználása fészkelő ládikául.

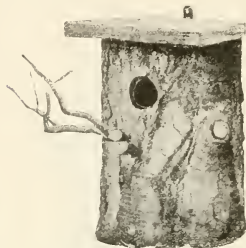
52. Abbildung. Hohler Ast als Nistkasten verwendet.

ládikák (53. kép) magassága 25—30 cm., belső odva pedig legalább 12—15 cm. átmérőjű legyen.

A felszálló fát a seregély szereti, mert rajta szokott üldögelni. Ilyen ládikákat egyenes fatörzsekre, falakra, de mindig jó magasan kell kifüggeszteni, még pedig kertekben, gyümölcsösökben, kevert fajú erdőkben, legelők közelébe eső nagyobb fákra. Arányosan kisebb alakukba, ha tágabb — tehát 4—5 cm. átmérőjű — bejáró lyukat hagyunk rajtuk mint a zinegéknek va-

morschte Baumäste künstlich zurechtmacht und zum Brüten geeignet herrichtet. Mauerlöcher, Spalte können ebenso hergerichtet werden.

Für Stare und Spechtmeisen. Die schon behandelten Kästchen nach grösserem Massstabe, mit weiterer 5—6 cm im Durchmesser haltender Eingangsöffnung können auch diesen Vögeln Dienste leisten. Stare ergreifen besonders von den aufrecht stehenden Besitz, die

53. kép. Seregélynek való fészkelő ládika.
53. Abbildung. Nistkasten für Stare.

54. kép. Rozsdafarkúknak (*Ruticilla*) szűrkelégykapónak (*Muscicapa grisola*) való fészkelő ládika.

54. Abbildung. Nistkasten für Rotschwänzen. (*Ruticilla*). Graudiegenfänger (*Muscicapa grisola*).

Spechtmeise hingegen ist nicht wäherlich. Die Höhe der Kästchen (53. Abbildung) für Stare soll 25—30 cm, ihre innere Höhlung aber wenigstens 12—15 cm im Durchmesser besitzen. Die Sitzstange ist dem Star erwünscht, weil er darauf zu sitzen pflegt. Solche Kästchen müssen an geraden Bäumen, Mauern, aber immer ziemlich hoch angebracht werden und zwar in Gärten, Obstgärten und auf grösseren Bäumen in der Nähe von Hutweiden. In verhältnissmässig kleinere, wenn man sie mit weiteren — also 4—5 cm im Durchmesser — Eingangsöffnun-

lőknál néha rozsdafarkúak, nyaktekercések, légykapók stb. is betelepdednek.

Szalakótáknak, vadgalamboknak, rozsdafarkúaknak, szürke légykapóknak valóik. (54. kép.) Ezek alakja az előzőleg leírt ládikákétól annyiban tér el, hogy magasságuk szélességükhöz képest nem nagy, vagyis nem oly mélyek, a bejárat lyuk pedig nem kör alakú, hanem széles négyszögletű kivágás. Szalakótáknak, vadgalamboknak való ilyen ládikák 20—25 cm. átmérőjű oduval bírhatnak, mely legalább 25—30 cm. mély legyen. A rozsdafarkúaknak, szürke légykapóknak szántak ellenben arányosan kisebbek. Nem árt, ha az odu fenekére néhány száraz szálat, podvás fát rakunk. Alkalmazhatjuk őket vén, vastag fák törzsén vagy ágain, meglehetősen magasságban. A szürke légykapó, rozsdafarkúak azonban szeretik elfoglalni a falakra, felfutók közé, kerti házaeskákra 2—8 méter magasán kiszögezeteket is.

A fészkelő ládikák alkalmazását illetően még meg kell jegyezni, hogy egy-egy fára egy-nél többet ne függesztünk, legföljebb igen nagy, vén fákra kerülhet kettő is, megfelelő távolságban egymástól. Fialat, szélnek kitéft fákat mellőzzünk. Ha bizonyos területen, pl. kertben, gyümölcsösben, több ilyen ládikát teszünk ki, számuk a terület nagyságával álljon arányban s legyen gondunk, hogy egyik költő pár a másikat ne zavarja. Ha ezekre kellek nem ügyelünk, csak annak tesszük ki magunkat, hogy némely, egymáshoz túlságosan közel álló, ládikák üresen maradnak. Legcélszerűbb azokat korán lombosodó, sűrű ágú fákra, bokrozatos, esendes helyeken lehetőleg úgy alkalmazni, hogy feltűnését ne keltsenek. Fenyőkön, sűrűségekben, befuttatott falakon azonban, nagyobb számban egymáshoz közel függő ládikákkal úgyis szolgálhatunk a madaraknak, hogy alkalmas hálótanyát biztosítsunk nekik.

A kifüggesztés legjobb időpontja az ősz vagy kora tavasz, hogy a madarak idejében és eleve megszokják azokat. A már lefoglaltakat azonban, a költés után vagy télen, nem kell többé levenni.

gen versiebt, siedeln sich auch manchmal Rotschwänzchen, Wendehalse, Fliegenfänger u. s. w. an.

Für Blauraken, Wildtauben, Rotschwänzchen, Graufliegenfänger. (54. Abbildung.) Diese weichen in ihrer Form von den bisher beschriebenen insofern ab, als ihre Höhe im Verhältnis zur Breite nicht so gross ist, sie sind nicht so tief, die Eingangsöffnung aber ist nicht rund, sondern breit viereckig. Solche für Blauraken, Wildtauben geeignete Kästchen können eine Höhlung von 20—25 cm Durchmesser haben, welche wenigstens 25—30 cm tief sein soll. Die für Rotschwänzchen und Graufliegenfänger bestimmten hingegen sind verhältnissmässig kleiner. Es schadet nicht den Grund der Höhlung mit einigen trockenen Halmen oder Mulm zu bedecken. Sie können an alten, dicken Baumstämmen oder deren Ästen in bedeutender Höhe angebracht werden. Der Graufliegenfänger und die Rotschwänzchen okkupieren aber auch gerne an Mauern, zwischen Rankengewächsen, an Gartenhäuschen 2—8 m hoch angebrachte.

In Bezug auf die Anwendung der Nistkästchen muss ich noch bemerken, dass auf einem Baume nie mehr, als eines angebracht werden soll, höchstens an sehr grossen, alten Bäumen können auch deren zwei, in gehöriger Entfernung von einander aufgehängt werden. Junge, dem Winde ausgesetzte Bäume sollen vermieden werden. Wenn auf einem gewissen Territorium z. B. in einem Garten oder Obstgarten mehrere solche Kästchen angebracht sind, soll ihre Anzahl im Verhältnis zur Grösse des Terrains stehen und dafür gesorgt sein, dass ein brütendes Paar durch das andere nicht gestört werde. Wenn darauf nicht geachtet wird, kann es geschehen, dass einige allzu nahe an einander angebrachte Kästchen leer bleiben. Am zweckmässigsten ist es sie an früh grünenden, stark verzweigten Bäumen, an dichten, ruhigen Stellen möglichst so anzubringen, dass sie nicht sehr in die Augen fallen. An Fichten, in Dickichten, an berankten Mauern jedoch kann auch eine grössere Anzahl nahe zu einander angebrachter Kästchen den Vögeln dienlich sein, indem ihnen dadurch Schlafstätten gesichert werden.

Der beste Zeitpunkt zum Anbringen ist entweder der Herbst oder der Anfang des Frühlings, damit sich die Vögel zu rechter Zeit und zeitlich genug daran gewöhnen. Die aber einmal

kitisztogatni, hanem békében hagyni. Nem árt, ha frissen kitettek fenekére némi régi fészkekhez hasonló anyagokat helyezünk s ez által is elejét vesszük a netalán bizalmatlankodó madarak gyanújának.

Szomszédságunkban Ausztriában, Németországban, nemkülönbén Dániában, Skandináviában mindenfelé láthatunk fészkelő lédikákat s az ember örömmel nézi azoknál a családi boldogságukat élvező madarak viselkedését. A seregélyek sok helyt egészen házi állatokká lettek s egymás közelében álló eszusz póznákra szögelt lédikákban is felütik tanyájukat. Nálunk e tekintetben, sajnos, alig történik valami, noha nagy ideje volna, hogy e lédikák nálunk is meghonosodjanak. Földbirtokosok, erdőtiszték, tanítók, gazdasági egyesületek jó példával járhatnának elől.

Esetleg a kezdet sikertelensége senkit se riasson el további kísérletektől. Lehet ugyanis, hogy a madarak azonnal nem fogják a kínált alkalmatosságot elfoglalni, mert nem szokták még meg. Ha azonban azt látánk, hogy a lédikák egy évig üresen maradnak, úgy kifüggesztésök helytelenül történt. Én a szőlőmhöz tartozó gyümölcsösben, melyben mintegy 160 gyümölcsfa van, 7 drb fészkelő lédikát akasztottam ki — megjegyezvén, hogy az előtt itt soha sem volt ilyen — s hatodnapra mindannyiát elfoglalták a madarak. A házi kertben ugyancsak 15 drbot alkalmazva, első tavasszal már mind egyiknek akadót gazdája, noha itt más odokban, fészkelésre alkalmas helyekben sincs hiány. A verebeket azonban, mivel a tágabb bejáróval bíró lédikákat bitorolják, rendszeresen riasztgattam s megakadályoztam a fészkelésben.

Bizonyos mértékben *a nyíltan fészkelő madárfajok* szaporodását is előmozdíthatjuk, ha az utak mentét, partokat, mesgyéket, birtokrészek határait, nemkülönbén használhatatlan földdarabokat fákkal, bokrokkal beültetjük, vagy ha ott bokrozat van, azt meghagyjuk. Így a madaraknak általában több tartózkodási helyet, a

in Beschlag genommenen dürfen nach der Brut oder im Winter nicht mehr herabgenommen oder gereinigt, sondern müssen in Ruhe gelassen werden. Auch schadet es nicht den Grundnen angebrachter Kästchen mit alten Niststoffen ähnlichen Stoffen zu bedecken und dadurch dem Argwohne der misstrauischen Vögel vorzubeugen.

In unserer Nachbarschaft, in Österreich, Deutschland, ebenso in Dänemark und Skandinavien kann man allerorten Nistkästchen sehen und man hat dann seine Freude an dem Gebahren der Familienglück geniessenden Vögel. Die Stare wurden an vielen Orten zu förmlichen Haustieren und schlagen ihre Wohnungen selbst in nahe zu einander auf Stangen befestigten Nistkästchen auf. Bei uns geschieht leider in dieser Beziehung kaum etwas, obwohl es sehr an der Zeit wäre, dass diese Kästchen auch bei uns Verbreitung fänden. Grundbesitzer, Forstbeamte, Lehrer, landwirtschaftliche Vereine könnten mit gutem Beispiele voran gehen.

Durch etwaige Erfolglosigkeit im Anfange soll sich niemand von ferneren Versuchen abschrecken lassen. Es kann nämlich geschehen, dass die Vögel von der ihnen gehaltenen Gelegenheit nicht allsogleich Gebrauch machen, weil sie noch nicht daran gewöhnt sind. Würde man aber bemerken, dass die Kästchen ein ganzes Jahr hindurch leer stehen, dann sind sie unrichtig angebracht worden. Ich habe in dem zu meinem Weingarten gehörigen Obstgarten, in dem ungefähr 160 Obstbäume sind, 7 Nistkästchen angebracht — zu bemerken ist, dass es hier bisher nichts dergleichen gab — und am 6. Tage waren sie sämtlich von Vögeln besetzt. In Hausgarten sind ebenfalls 15 Stück angebracht, und schon im ersten Frühlinge hatte jedes seinen Insassen, obwohl es hier an Höhlen und sonstigen zum Brüten geeigneten Plätzchen nicht mangelt. Die Sperlinge aber, weil sie sich der mit weiterer Eingangsöffnungen versehenen Kästchen bemächtigten, verscheuchte ich regelmässig und verhinderte sie am Brüten.

Einigermassen kann man auch die Vermehrung der *frei nistenden Vogelarten* fördern, wenn man Wege, Ufer, Raine, Grenzen von Besitzungen, sowie unbenützbare Feldstücke mit Bäumen und Strüchern bepflanzt, oder schon vorgefundenes Gesträuch stehen lässt. Hiedurch verschaffen wir den Vögeln im allgemeinen

poszátáknak, fülemilének, vörösbegynek s más hasznos fajoknak pedig több fészkelő helyet is szerzünk.

Igen ajánlatos, nemesak vadtenyésztés, hanem ez utóbbiak szempontjából is, *remisek* létesítése. Minden határban vannak bizonyos köves, terméketlen, gödres-gödörös helyek — ha csak pár négyzetes méternyi nagyok is — melyeken tuskéken, gazokon, bokrokon kívül más nem nő; hát hagyjuk meg ezeket, sőt ültessünk oda még több kőkény, galagonya, fagyal, vörös som s más e féle elsűrűsödő bokrokat, hogy a bozóttban a rovarevő madarak kellemes és védett otthont találhassanak. Attól senki se féljen, hogy ezekről a helyekről a dudva és a káros rovarok a szomszédságba és messzebb is elkerülnek. Minél több ott a gyom, a rovar, annál szívesebben járnak oda a madarak, annál inkább megtelepesznek s nemesak itt lakmároznak a terített asztalon, hanem a környezetet is szorgalmasan és hatásosan fogják tisztogatni. Szinte önként kínálkoznak ilyen beültetésre a töltések, árokpártok és a temetők. Különösen ez utóbbi helyen, a béke igazi honában, a madarak is a legnagyobb biztonságot és védelmet találhatnak, ha rendszerezen fásítanak és mint sok helyen van, valóságos »sirkerté«² alakítanak azokat.

A fásítás, ültetés ügyis sok kívánni valót hagy még hazánkban. Ne féljünk attól a kis árnyéktól, a mit a fakoronák a gabnaföldekre vetnek s ne akadjunk meg azon, hogy gyökereik a tagba nyúlva, a szántást nehezítik.

Kiesi áldozat révén, ha mást nem, annyit mindenesetre nyerünk, hogy a madarakat, ingyen munkástársainkat, oda vonzzuk magunkhoz. A rómaiak jó *Vergilius*-a nem ok nélkül mondja a gazdát »fösvénynek«³; bizony ő valóban az. A madármunkát semmivel sem akarja megfizetni s bála helyett még rossz indulattal van jó barátjaival szemben.

Sokan fordultak már hozzám a következő kérdéssel: »nekem van kertem, bokrok, fák is vannak benne, de madár még sincs, pedig men-

mehr Aufenthaltsorte, den Sängern, Nachtigallen, Rotkehlchen und anderen nützlichen Arten aber mehr Nistplätze.

Schr zu empfehlen ist nicht nur in Hinsicht auf die Wildzucht, sondern auch auf letztgenanntes das Anlegen von *Remisen*. In jeder Gemarkung giebt es steinige, unfruchtbare, grubige Stellen — wenn auch nur einige (Quadratmeter gross — auf welchen ausser Dornwerk, Unkraut und Gestrüppe weiter nichts wächst: belassen wir sie, ja pflanzen wir dort noch mehr Schlehen, Hagedorn, Liguster, Hornsträucher und dergleichen dicke Gesträuche, damit in ihrem Dickichte insektenfressende Vögel ein angenehmes und geschütztes Heim finden können. Nimmendem bange es davor, dass von solchen Orten aus Unkraut und schädliche Insekten in die Nachbarschaft und weiterhin verbreitet werden. Je mehr Unkraut, Insekten es dort giebt, desto lieber werden sie von Vögeln besucht, desto lieber besiedelt, und nicht nur hier, beim gedeckten Tisch wird geschmaust, sondern es wird auch die Umgebung fleissig und ausgiebig gereinigt. Gleichsam von selbst bieten sich zur Bepflanzung die Dämme, Grabenböschungen und Friedhöfe an. Besonders in letzteren, als den wirklichen Friedensstätten, könnten auch die Vögel grösste Sicherheit und Schutzwehr finden, wenn man selbe regelmässig mit Bäumen bepflanzt — und wie es an vielen Orten geschieht — in wirkliche Todtengärten umwandeln würde.

Bei uns zu Lande lässt die Anpflanzung ohnehin noch viel zu wünschen übrig. Möge es uns nicht bangen vor dem geringen Schatten, den die Baumkronen über die Fruchtfelder werfen, mögen wir uns nicht daran stossen, dass die Wurzeln in das Feldstück hineinreichend das Aekern erschweren.

Um geringes Opfer gewinnen wir jedenfalls wenn sonst nichts — dass die Vögel, unsere unentgeltlichen Mitarbeiter, zu uns hingezogen werden. Der gute Vergilius der Römer nennt nicht ohne Grund den Landmann »geizig«, er ist es auch. Die Arbeit der Vögel will er mit nichts vergelten und statt Dank zollt er Missgunst seinen guten Freunden.

Schon viele wandten sich an mich mit folgender Frage: »ich habe einen Garten mit Bäumen und Strüchern darin und Vögel giebt es doch keine, und wie gerne hätte ich es, wenn sie dort nisten würden und ich ihrem Ge-

nyire szeretném, ha fészkelnének ott s hallhatnám éneküket»: mi ennek az oka?

Mindig azzal kérdeztem vissza: «van-e a kertben víz, vannak-e bogycótermő bokrok s járnak-e ott macskák?»

A felelet rendszeren ez volt: «víz, az nincs; bogycótermő bokrok sem igen vannak: no meg macska, az bizony jár ott elég, mert a háziakat sem lehet elcsukni, meg azután a szomszédságból is átlátogatnak hozzánk».

Hát ilyen helyen persze, hogy nem lehet madár!

Víz, legalább valami árokban, kútmedencében, okvetetlenül kell a madaraknak; bogycó bokrokra a poszáták, rigók főleg ősszel — szintén reászorulnak: a feltétlen nyugalom, az meg mindehhez még kiválóan kell nekik, a macskák pedig ezt legjobban megzavarják, mert rendszeresen csatangolnak, vadásznak s így elriasztják a netalán megtelepedőket.

Fásítsunk, ültessünk élő sövényeket, s ha már a vén fákat nem tűrjük, függeszszünk ki fészkelő ládikákat; a hol nincs madár, majd jön, ha lesz neki hová. Az élő sövényeket azután ne nyírjuk Szt. István napja táján, hanem csak ősszel vagy tavasszal, mert a nyári nyeséskor a benne fészkelő madarak költését háborítjuk s számos fészek, tojas, madárfióka semmisül így meg.

Életbelyek. Télen mindent beföd a hó fehér takarója, az ágak kopárak, fagyos szél süvít át rajtuk, s ha zuzmarásak, zörögnek, mint a halál esontváza. A gyengébb, nálunk telelő szárnyasok, a czinegék, tengeliez, sarmány, ökörszem és mások valami bokor védelmébe húzódnak gubbasztnak, mert fáznak és éheznek. Még a keményebb szív is meglágyul láttukra s megszánva őket, morzsát vagy szemecskéket hint nekik.

Jó eselekedetet mivel mindenki, a ki ilyen irtalmasságot gyakorol, mert bizony sokan elpusztulnak közülök és nem kicsiny az a szám, melyet a tél mostoha viszonyai, kivált zuzmarás idő, ölmos eső, áldozatul követel.

Minő szép az az ősrégi szokás Norvégiában,

sänge lausehen könnte: was ist dessen Ursache?»

Ich antwortete immer mit der Gegenfrage: «gibt es im Garten Wasser und beertragende Sträucher? schleichen dort Katzen herum?»

Die Antwort war gewöhnlich die: «Wasser gibt es keines, beertragende Sträucher gibt es wohl auch nicht viele; nun und Katzen schleichen dort wirklich genug herum, weil man ja seine eigenen nicht verwahren kann und aus der Nachbarschaft auch welche zu uns herüberkommen.»

Nun an solchen Orten kann es freilich keine Vögel geben!

Wasser, wenigstens in irgend einem Graben, Brunnenbecken, brauchen die Vögel unbedingt: auf beertragende Sträucher sind die Sängler und Drosseln — besonders im Herbst ebenfalls angewiesen; unbedingter Ruhe bedürfen sie aber insbesondere noch, und gerade diese wird durch die Katzen am meisten gestört, weil sie gewöhnlich herumstreifen, jagen und dadurch die sich etwa Ansiedelnden abschrecken.

Man pflanze Bäume, lebende Zäune, und wenn man schon die alten Bäume nicht duldet, bringe man Nistkästen an; wo es keine Vögel gibt, da werden sie sich schon finden, sobald es ein Plätzchen für sie gibt. Die lebenden Zäune beschränke man nicht zum Johannistage, sondern erst im Herbst oder Frühlinge, weil durch das Beschneiden im Sommer die Brut der darin hausenden Vögel gestört wird und viele Nester, Eier und Junge auf diese Art zugrunde gehen.

Fütterplätze. Im Winter breitet der Schnee seine weisse Decke über alles aus, die Äste sind kahl, eisiger Wind fegt durch sie hindurend und bei Rauh frost rasseln sie, wie ein Todtengerippe. Die bei uns überwinterten schwächeren Vögel, wie Meisen, Stieglitze, Ammern, Zaunkönige und andere suchen Schutz in irgend einem Strauche und sträuben das Gefieder, weil sie frieren und hungern. Selbst ein härteres Herz wird erweicht, wenn es sie so ansieht und streut ihnen sich ihrer erbarmend einige Krümchen oder Körnlein.

Jeder, der solche Barmherzigkeit übt, thut ein gutes Werk, weil wirklich viele von ihnen zugrunde gehen, die Zahl derer, die den stiefmütterlichen Verhältnissen des Winters, besonders dem Rauh froste zum Opfer fallen, ist nicht gering.

Wie schön ist die uralte Sitte der Norweger,

hogy karácsonykor minden háztulajdonos egy kéve gabonát ezelőpre tűz háza elé — még az is, a ki nem él bőségekben így juttatván élelmet az éhező madaraknak. Senki se csikorogjon, ők se szenvedjenek szükségét a «béke ünnepe».

Mindenkor ragyogó példája ez az emberek érzelmeinek!

És mily jól esik, mikor Stiria igazán «nyugalmas» fővárosának várhegyén sétálgatva, minden útfordulónál kis etetőhelyeket láthatunk, nemkülönbén ily felírást perselyeket: «Almizsnát, a madarak számára!»

Itt Grácban a pintyek, rigók — minden túlzás nélkül — lábaink alatt szaladgálnak, ugrálnak s ha valamelyik padra ereszkedünk, rögtön a támasztóra szállnak s csaknem kézből veszik el a nyújtott eleséget. Ellenben Dél-Tirolban, Olaszországban? No ott ugyan esodaszámba mehetne e féle.

A Garda-tó környékén töltvén pár napot, ezalatt mindössze két madarat láttam, s ez a kettő is rendkívül vadságot tanusított; közeledtemre nyilgyorsan menekültek, mintha csak ragadozó madarat pillantottak volna meg.

Nem tagadhatjuk, hogy nálunk is találkozni nemesszívú madárbarátok, kik telen rendszeren szórnak az éhezőknek élelmet s így könnyítenek sorsukon. Lennének bár még többen!

Mikor itt erre buzdítok, egyúttal elakarok mondani egyetnást az etetőhelyek berendezéséről is. Ilyeneket csinálhatunk a földön vagy a magashban valami deszkán. Mindkét esetben arra ügyeljünk, hogy a kiválasztott hely szélétől védve, lehetőleg dűlnek essék, napos és biztonságot kínáló legyen, azaz legyenek a környéken sűrű fák, bokrok — kivált lombjukat tartók vagy fenyvesek — s macskák, kutyák, emberek ne alkalmatlankodhassanak ott. Továbbá tartsuk szem előtt, hogy miesoda fajokat akarunk etetni. A magashban fák, bokrokon alkalmazott etető 1—2 méternyire lehet a föld szintől s egy jól megerősített deszkalappól áll, mely fölé — az északi oldalon — részatosan zsuptetőskét készítünk, hogy hó, szél, eső ne érje a deszkát.

nach welcher zu Weihnachten jeder Hauseigentümer eine Fruchtgarbe vor seinem Hause an eine Stange steckt auch der, der nicht im Überflusse lebt den hungrigen Vögeln hindurch Nahrung spendend. Niemand soll darben, auch sie sollen zur «Friedensfeier» keinen Mangel leiden.

Dies ist zu immerwährenden Zeiten ein glänzendes Beispiel der Menschlichkeit.

Und wie wohlthuend ist es, auf dem Schlossberge der wirklich «ruhigen» Hauptstadt Steiermarks auf dem Spaziergange bei jeder Wendung einen Futterplatz zu erblicken oder Sammelbüchsen mit der Aufschrift: «Almosen für die Vögel!»

Hier in Graz hüpfen Finken und Drosseln ohne Übertreibung — unter unseren Füßen herum und setzen sich, sobald man sich auf eine Bank niederlässt, allsogleich auf deren Lehne und nehmen das dargereichte Futter beinahe aus der Hand. Hingegen in Südtirol, in Italien? nun dort gehört so etwas ins Reich der Wunder.

In der Umgebung des Garda-See einige Tage verweilend, sah ich während dieser Zeit im Ganzen nur zwei Vögel und auch diese zwei waren ansserordentlich scheu; bei meiner Annäherung ergriffen sie pfeilschnell die Flucht, als wenn sie einen Raubvogel erblickt hätten.

Es ist nicht zu läugnen, auch bei uns gibt es gutherzige Vogelfreunde, die den Hungernden im Winter regelmässig Futter streuen und so ihr Loos erleichtern. Wären ihrer nur mehr!

Wenn ich hier dazu anrege, will ich auch einiges über die Einrichtung der Futterplätze sagen. Sie können auf der Erde, oder in der Höhe auf einem Brett hergerichtet werden. In beiden Fällen soll dafür gesorgt sein, dass der ausersene Platz gegen den Wind geschützt, möglichst gegen Süden gewendet, sonnig und Sicherheit gewährend sei, d. h. es sollen in seiner Umgebung dichte Bäume, Sträucher — besonders mit haftendem Laube oder Fichten sein — von Katzen, Hunden oder Menschen darf er nicht behelligt werden. Ferner soll auf die Arten Rücksicht genommen werden, welche man dort füttern will. Die in der Höhe, auf Bäumen, Sträuchern angebrachte Futterstelle kann 1—2 m. ober der Erde aus einem wohlbefestigten Brette bestehen, über welchem — an der Nordseite — ein schieb abfallendes Dächlein angebracht ist, damit das Brett vom Schnee,

A szórót közvetlenül sűrű tüskék, ágak vegyék körül. A deszkalapra azután hinthetünk: tökmagot, ugorkamagot, napraforgómagot, kendermagot, egyes lisztkekerczokat, a szomszéd ágakra pedig megfeleztet diót és szalonnadarabkákat tűzdelünk; utóbbiakat finom dróttal is odaerősíthetjük, de ne ezérnával, melyben esetleg a madarak fennakadhatnának. A czinegék igen szeretik a zsiros falatokat, mert megmelegíti vérüket. Az ilyen módon berendezett etetőket leginkább czinegék, harkályok, csuszák, rigók, sármányok, verebek és pintyek szokták látogatni.

A földön többféle módon készíthetünk etetőket. A búbos paesirtákat, pintyeket, sármányokat stb. legjobb a mezőn, a falvak vagy a városok közelében, erdőszéleken, bokrozatos, gazos pontokon, melyeket a hó nem igen lephet, etetni. Hogy a kiszórt eleséget biztosítsuk, rézsutos tetőzetet is állíthatunk ide, nemkülönben tüskés ágakat (kőkény, galagonya) lazán rakásra hordunk s ez alá hintjük az eleséget: kendermagot, ocsút, gabnaszemeket, mákot, repezemagot stb. A földre azonkívül szárazult mindenféle bogáncsol, magtermő kórokat tűzdelhetünk, vagy ki nem csépel gabnaszálakat; esetleg egy egész kévét is kithetünk.

Kertekben, utak mellett szintén etethetjük ily módon téli madarainkat s esinálhatunk — bizonyos távolságban egymástól — több etetőt is.

Könyverel, burgonyát, ne szórjunk az etetőkre, mert a madarak könnyen német betegségbe esnek tőle s elpusztulnak. Ha kavics, homok nincs az etetők környékén, gondoskodni kell erről is, mert a madaraknak az emésztés könnyítésére mindig szükségök van néhány szemernyre.

Mint hogy az etetés főidőszaka a tél* s így váratlan nagy havazások, daczára előrelátásunknak, gyakran elboríthatják, vagy a szelek elhordhatják a kibintett eleséget, tehát közel esik a

* Megkezelhetjük már őszszel is, legalább helyhez szoktatjuk a madarakat s előre meghízaljuk, jó erőből juttatjuk s így ellenállóbbakká tesszük őket későbbre is.

Wind oder Regen nicht getroffen werde. Die Schütte soll unmittelbar von diehem Dornwerk und Ästen umgeben sein. Auf das Brett können dann Kürbis-, Gurken-, Sonnenblumen-, Hanfsamenkörner, einige Mehlkäferlarven gestreut, auf die benachbarten Äste aber aufgebrochene Nüsse und Speckstückchen gesteckt werden; letztere können auch mit Draht befestigt werden, nur nicht mit Zwirn, weil sich die Vögel darin von ungefähr verstricken. Die Meisen lieben sehr die fetten Bissen, welche ihre Blutwärme erhöhen. Auf diese Weise hergerichtete Futterplätze werden am meisten von Meisen, Spechten, Spechtmeisen, Drosseln, Ammern, Sperlingen und Finken besucht.

Auf der Erde können Futterstellen auf mannigfaltige Art hergestellt werden. Haubenlerchen, Finken, Ammern u. s. w. werden am besten am Felde, in der Nähe von Dörfern und Städten, an Waldrändern, an gestrüppigen, mit Unkraut bewachsenen Stellen, welche nicht leicht vom Schnee verdeckt werden, gefüttert. Zum Schutze des ausgestreuten Futters kann auch hier ein schiefes Dach angebracht werden, ebenso können dornige Äste (von Schlehen, Hagedorn) lose aufgeschichtet und das Futter, wie Hanfsame, Attergetreide, Getreidekörner, Mohn, Rapssame darunter gestreut werden. In die Erde können ausserdem verschiedene Disteln sammt ihren Stengeln, mit Körnerfrucht versehene Ständen gesteckt werden, auch unausgedroschene Fruchtbläben, gelegentlich auch eine Garbe können ausgelegt werden.

In Gärten, an Wegen können — in gewisser Entfernung von einander — mehrere Futterplätze hergerichtet werden.

Brot, Kartoffeln sollen nicht auf die Futterplätze gestreut werden, weil sie leicht Durchfall erregen, an welchen die Vögel leicht zugrunde gehen. Wenn sich in der Nähe der Futterplätze kein Kies oder Sand vorfindet, muss auch dafür gesorgt werden, weil dessen die Vögel, um leichter zu verdauen, immer bedürfen.

Nachdem die Hauptzeit der Fütterung der Winter* ist, demnach unvorhergesehene Schneefälle trotz unserer Vorsicht das ausgestreute Futter zudecken, oder Winde es wegwehen,

* Es kann damit auch schon im Herbst begonnen werden, wenigstens gewöhnen sich die Vögel an die Plätze, werden im voraus feist, kommen zu Kräften und sind für spätere Zeiten widerstandsfähiger geworden.

gondolat, mi módon kerüljük meg e rossz oldalakat? s miképen érjük el mégis, hogy a madarak esetleg hiába ne látogassanak az etetőkhöz?

Kísérletezéseim e téren arra tanítottak, hogy egész napraforgó rózsákat tüzdellek és erősítsek az etetőhelyet védő ágakra. Így azután, ha a hintést elkapná a szél vagy eltakarná a hó, mégis elég elegendő marad ott a napraforgó magvaiban. Újabban KLEINSCHMIDT ajánlja, hogy a napraforgó magvas tányérjait pálezikákra tüzdelve — 2—3 rózsát kis közökben egymás fölé — helyezzük az etetőkhöz s miután azokból a madarak a magvakat kiszedték, hintsünk reájuk kemérmagot stb.; a szemek az üres magtokocsakba gurulnak s a szél nem egy könnyen fújhatja el őket. BERLEPSCH pedig a kiszórandó magvakat felolvasztott faggyúba keveri s ezt a keveréket fenyőfák ágaira öntözgeti. A faggyú kihűlvén, odatapad az ágakhoz s vele együtt a benne lévő madartéplálék is. Ez igen elmés eljárás, mert módot nyújt nekik — a czinkéknek főleg — hogy a faggyúból is lakmározhassanak. Még nem próbáltam meg, de úgy hiszem e két utóbbi etetési módot egyesítve, s a faggyúval kevert magvakat kitűzdelni napraforgó tányérokra öntve, kiválóan biztosíthatjuk az eleséget. A madarakat a napraforgó mintegy vonzza s ha a tányérok már üresek lettek, de ilyen módon újra eleséget tettünk reájuk — melyet szél el nem vihet s a hó egy könnyen be nem lephet — az éhes madár legelőbb is megint csak a napraforgóra száll s ott megtalálja, a mit keres.*

A madarak természetes ellenségei és pusztításuk, a kárlelkű madarak üldözése. Lényegesen javíthatunk szárnyasaink szaporodási viszonyain természetes ellenségeik megűzdelésével, pusztításával.

* Hallottam többektől: *Mincz etetni, hiszen akkor a madarak a rovarbábokat, petéket nem bántják, mert úgyis van biztos védelmük». Igen ám, csak hogy ha találnak természetes táplálékot, úgy sem jönnek az etetőhöz s ha odajönnek, az szükségüket bizonyítja.

drängt sich der Gedanke auf, wie diese Übel vermieden werden könnten, oder wie es zu erreichen wäre, dass die Vögel nicht vergebens an die Futterstellen kommen.

Meine Versuche in dieser Richtung lehrten mich ganze Sonnenblumenscheiben auf die schützenden Äste der Futterplätze zu stecken und zu befestigen. Auf diese Weise bleibt dort durch den Samen der Sonnenblumen genug Futter, auch wenn die Ausstreu vom Winde weggeführt oder vom Schnee verdeckt werden würde. Neuerer Zeit empfiehlt KLEINSCHMIDT auf Stäbchen gesteckte Sonnenblumenscheiben — 2—3 Scheiben in kleinen Abständen über einander an den Futterplätzen aufzustellen, und, wenn die Vögel deren Samen ausgelöst, sie mit Hanfsamen zu bestreuen u. s. w.; die Körner rollen in die Samenbüsen und werden vom Winde nicht leicht weggeweht. BERLEPSCH hingegen vermischt die auszustreuenden Körner mit geschmolzenem Talg und giesst diese Mischung auf die Äste der Fichten. Der Talg klebt, während er auskühlt, an die Äste und mit ihm auch das darin befindliche Vogelfutter. Ein sehr sinnreiches Verfahren, weil ihnen besonders den Meisen dadurch Gelegenheit geboten wird auch vom Talg zu schmausen. Ich habe es noch nicht versucht, glaube aber, dass durch Vereinigung beider Methoden und durch Gießen des mit Futter vermischten Talges auf Sonnenblumenscheiben das Futter besonders gesichert wird. Die Vögel werden durch die Sonnenblumen gleichsam angezogen und wenn die Scheiben schon leer waren, aber auf diese Weise neuerdings mit Futter versehen wurden — welches vom Winde nicht weggeführt und vom Schnee nicht verdeckt werden kann mag sich der hungrige Vogel wohl wieder zuerst auf die Sonnenblumen niederlassen, wo er das Gesuchte * auch findet.

Natürliche Feinde der Vögel und deren Vertilgung, Verfolgung der schädlichen Vögel. Die Vermehrungs-Verhältnisse unserer Vögel können wesentlich gebessert werden durch Decimierung, Vertilgung ihrer natürlichen Feinde.

* Ich habe von mehreren Seiten gehört: *Zu was füttern, dann berühren ja die Vögel keine Puppen und Insecteneier, weil sie ohnehin ihr sicheres Brot haben.* Sehr wohl, aber, wenn sie natürliches Futter finden, kommen sie ja gar nicht auf die Futterplätze, kommen sie aber dahin, so ist dies ein Beweis, dass sie Mangel leiden.

E helyen az embert, a ki a madárellenségek közt első sorban volna említendő, számba nem veszem; vele és bűnével már előbb foglalkoztunk. Itt tehát a különböző állatosztályok madárpusztítóira, még pedig a legveszedelmesebbekre, kívánok figyelmeztetni. Ezek a következők:

Nyest, aguszt, hermelin, kis menyét, görény, mókus, pelék, melyek a madártojásokat, fiókákat és a két utóbbit kivéve az öreg madarakat is pusztítják, még pedig a földön, mint a fákon, falakon, épületekben. A földön tartózkodó fajokat és fészkeiket, ezek apróságát rabolja a *róka* és *vadmacska* is; s mint fészekromboló a *borz* szintén bűnös, valamint a *sündiszoó* és a rovar-átlálékuk révén hasznos *csizkányok*. Ujabbban a *hőresögre* is kétségtelenül reabizonyult (Vadászlap, 1885. évf. 333. l.) a fáczántojás tolvajlása.

Sőt az *ürgé* is madárellenségnek bizonyult, mint SZÉKELYHIDY V. (Term. Tud. Közl. 1890. 440. l.) írja. Ő ugyanis megfigyelte, hogy Keeskemét vidékén a hamuféreg pusztítására tényleg apró madár telepedett a rezeckébe s ott is fészkel. Mikor ezek fiókái szárnyra szabadultak s kezdtek kiszállni a kaszálókra, az ürgék *maszkaszerű cselveléssel* fogdosták meg őket. A moesári, vízi madarak tojásait, apró fiókáit ragadozza a *vízi poczok*. Ugyancsak a vízi és moesári madarak tojásait kiszívja a *vízi sikló* s a földön költők tojásait, meztelen fiókáit néha a nagyobb *csigák* emésztik el. A moesarakban, tavakon fészkelő sirályok és feketenyakú vöcsök (lehet, hogy másoknak is) ellensége a *pióca* is.

Akárhányszor találtam e fajok fészkelő telepén, tojásaikon ülve — úgy a mint költöttek — döglött anyamadarakat, melyek öt-hat — pióczától eredő — sebtől vézettek; a sebhelyek a lágyéktájon voltak, a mi bizonyítja, hogy a költő madár testébe észrevétlen furakodtak be s úgy ölték meg; még gyakoribb, hogy az ilyen vizen költő madarak fiókaiknak a véret szívják ki a pióczák.

An dieser Stelle will ich den Menschen, der unter Feinden der Vögel in erster Linie zu erwähnen wäre, übergehen; ihn und seine Laster habe ich schon vorher behandelt. Hier will ich also auf die Vogelvertilger aus den verschiedenen Thierklassen, auf die gefährlichsten derselben aufmerksam machen. Diese sind folgende: Stein-, Edelmarder, Hermelin, Wiesel, Iltis, Eichhörnchen, *Siebenschläfer*, welche Vogeleier und Junge — und mit Ausnahme der beiden letzteren — auch die alten Vögel vertilgen und zwar sowohl auf dem Erdboden, als auf den Bäumen, Mauern und in Gebäuden. Die auf der Erde sich anhaltenden Arten, ihre Nester und Jungen werden vom *Fuchse* und auch von der *Wildkatze* geraubt; und als Nestplünderer ist auch der *Dachs* strafwürdig, sowie der *Igel* und die durch ihre Insectennahrung nützlichen *Spitzmäuse*. In neuerer Zeit wurde auch der *Hamster* unzweifelhaft (Jagdzeitung, Jahrgang 1885 S. 333) des Diebstahls an Fasaneiern überführt. Sogar das *Ziesel* erwies sich als Vogelfeind, wie dies V. SZÉKELYHIDY (Term. Tud. Közl. 1890 S. 440) beschreibt. Er beobachtete nämlich, dass sich in der Umgebung Keeskemét's zur Verfolgung der Repskäferlarven unzählige kleine Vögel in den Repsfeldern auflieten und auch nisteten. Als deren Junge flügge geworden sich anschiekten auf die Wiesen zu fliegen, wurden sie von den Zieseln durch *katzenartige Hinterlist* gefangen. Die Eier und die kleinen Jungen der Sumpf- und Wasservogel werden von der *Wasserralle* geraubt. Ebenso werden die Eier der Sumpf- und Wasservogel von der *Ringelwatter* angeschlürft, die Eier der auf dem Boden Brütenden, sowie deren nackte Jungen werden auch manchmal von den grösseren *Schnecken* verzehrt. Ein Feind der in Sümpfen, auch Teichen nistenden Möven und Schwarzhalssteissfüsse (vielleicht auch anderer) ist auch der *Blutegel*.

Sehr oft fand ich auf den Nistplätzen dieser Arten eingegangene Brutvögel auf ihren Eiern — so wie sie dieselben bebrüteten — aus 5–6 — von Blutegeln herrührenden — Wunden blutend; die Wunden befanden sich in der Gegend der Weichen, was beweist, dass sich die Egel unbemerkt in den Körper des brütenden Vogels einbohrten und ihn dadurch tödteten; noch häufiger kommt es vor, dass den Jungen der am Wasser brütenden Vogel das Blut durch Egel ausgesaugt wird.

Egyik legveszedelmesebb ellensége madarainknak a *házi macska*. Rendes váltókat tartva nap-nap után beköszülja a környeket, kerteket, mezőket s fosztogatja a fészkeket, sőt ügyes fortélyoskodással az öreg madarakat is megejti. A melyik macska reákapott a madárhusra, az többé nem igen, vagy csak szükségből egerész, kőszármészetűvé válik s nem ragaszkodik a háához. Mondják, hogy ha a macskák füleit többen elvágjuk, leszoktathatók a kóborlásról, mert nem tűrik, hogy füleikbe a harmat és mindenféle szemét behulljon, inkább otthon maradnak. Erre nézve nincsen tapasztalatom.

A *madarak* közül, mint más madarak öldökölt és fészkeinek, tojásainak, fiókáinak megrontót, azokat sorolhatnám föl, melyeket az előzőkben is többször említettem, általában tehát mindazokat, melyek büst is esznek, kivéve a tisztán halevőket.

Ezek ellen természetesen védekeznünk kell s kártékonyságuk mértéke szerint rendszeren vagy alkalmilag pusztítani, tizedelni kell őket.

Védekeznünk kell azonban az egyéb, időszakosan, alkalmilag kárt tevők ellen is. Így a gyümölcsévőket, magevőket — melyek néha érzékenyen bántják természetényeinket, máskor azonban sok hasznót tesznek — a szőlőkben, gyümölcsösökben, kertekben, mezőn, erdőben elég elriasztani. kereplökkel, madárijesztőkkel, vaklövészekkel megfélemlíteni. Kisebb vetérszleteket (erdei vetést) legjobb tüskékkal, fenyőágakkal vagy hálóval betakarni. A madárijesztőket — ha sikert akarunk érni — lehetőleg sokszor meg kell változtatni, más és más pontokra tenni, különben a madarak hamarosan megszokják s nem félnek tőlök.

A többi igazán kártékony, ragadozó madarat nem elég riasztani, ezeket már igazán pusztítani is kell, valamint pusztítandók a hasznos madaraknak más állatosztályokból való ellenségei is.

Legsikeresebben a káros madarak és más állatok ellen úgy járhatunk el, ha szaporodásukat lehetőleg meggátoljuk, fészkeiket elrontjuk. A káros ragadozó madarakat különösen úgy

Einer der gefährlichsten Feinde unserer Vögel ist die *Hausskatze*. Regelmässige Wechsel einhaltend, durchstreift sie Tag für Tag die Umgebung, Gärten, Felder und plündert die Nester, erlegt sogar durch geschickte Kniffe selbst die alten Vögel. Diejenige Katze, die sich einmal an Vogelfleisch gewöhnt, mausert entweder gar nie mehr, oder nur nothdrungen, schweift herum und bindet sich nicht mehr ans Haus. Man sagt, dass den Katzen, wenn ihnen die Ohren abgeschnitten werden, das Herumschweifen abgewöhnt werden kann, weil sie es nicht leiden können, wenn ihnen Tau, oder verschiedene Stoffe in die Ohren geraten und lieber zu Hause bleiben. Diesbezüglich habe ich keine Erfahrungen.

Aus der *Klasse der Vögel* könnte ich als Räuber der Vögel, als Zerstörer ihrer Nester, Eier und Jungen diejenigen aufzählen, deren ich im Vorhergehenden schon öfters erwähnte, im Allgemeinen daher alle diejenigen, welche auch Fleisch fressen, mit Ausnahme der ausschliesslich von Fischen sich ernährenden.

Gegen diese müssen wir natürlich zu Felde ziehen und müssen sie ihrer Schädlichkeit entsprechend regelmässig oder gelegentlich vertilgen, vermindern.

Abwehren müssen wir aber auch andere, die zeitweise, oder gelegentlich Schädlichen. So wird es genügen die Frucht- oder Körnerfresser die unsere Erzeugnisse oft empfindlich schädigen, im übrigen aber viel Nutzen stiften aus Wein-, Obstgärten, Gärten, Feldern und Wäldern durch Klappern, Vogelscheuchen und Schreckschüsse zu verschrecken. Kleinere Saatflächen (Wald-Saaten) ist es am besten mit Dornhecken, Fichtenzweigen oder Netzen zu bedecken. Vogelscheuchen müssen — wenn man durch sie etwas erreichen will — möglichst oft gewechselt, auf andere Punkte gestellt werden, weil sich die Vögel sonst daran gewöhnen und sich vor ihnen nicht mehr fürchten.

Die übrigen wirklich Schädlichen, die Raubvögel ist es nicht genug zu verschrecken, diese müssen wirklich vertilgt werden, ebenso sind auch zu vertilgen die aus anderen Tierklassen stammenden, die nützlichen Vögel gefährdenden Feinde.

Am zweckmässigsten schreiten wir gegen andere schädliche Tiere und Vögel vor, wenn wir ihrer Vermehrung möglichst steuern, ihre Nester zerstören. Besonders die schädlichen Raubvö-

fogjuk megapasztani, ha fészkeiket felkeresve, a tojásain ülő tojót ellőjük. A fészkelés idején kívül azután vadászva járunk utánuk, *bagolykunghóban, dögkunghóban* lesünk rájuk, e mellett azonban *fogókészülékekkel*, esetleg *mérgezéssel* is ellenük dolgozunk.

Bagolykunghó. A ragadozó madaraknak, varjaknak azt a tulajdonságát, hogy a buhú iránt ellenszenvvel viselkednek, megtámadják, reája csapnak, a vadászok már régtől kihasználják. A buhúval való vadászat rövid foglalatja a következő: Kiválasztunk valami szabad, nyílt tereget, erdei tisztást, honnét messze kilátás esik s a hol a ragadozó madarak gyakrabban megfordulnak. Itt a földben kényelmes gödröt ásunk s azt csalittal úgy fődjük be, hogy csak lejáró maradjon, melynek nyílását rózsével könnyen elzárhatjuk. A tetőzet elejét kissé fel kell támasztani, hogy elég széles rés maradjon a lövése. A puskarés előtt — mely lehetőleg észak felé forduljon — 20—25 lépésnyire belül üres, csöves ezölöpöt verünk le úgy, hogy a földből kiálló rész 1½ méternyi magas legyen. Ebbe egy T alakú faállást helyezünk, melyre a buhút ültetjük. A keresztfát bányabőrrel boríthatjuk, hogy a bagoly erősebben megkapaszkodhassék. A buhú jobb lábára bőrhurok kerül; ennek végére fémkarika, melyre erős zsinetet erősítünk s azt — miután a buhút kiültettük — a T alakú állófán levő fémkarikákon áthúzva, beszolgáltatjuk a kunyhóba. Ezzel a zsineggel szabályozhatjuk a buhút.

Nem messze, pár méternyre tőle, 2—3 nagyobb elszáradt fát ásunk a földre s koronájukat annyira megritkítjuk, hogy csak néhány oldalág maradjon rajtuk, hogy a mutatkozó ragadozó madarak rájuk esetleg felkaphassanak, leereszkedhessenek. Legjobb buhúzásra való idő az ősz és tavasz, s a napszakaszban: délelőtt 7—10 óra és délután 3—5 óra. Kissé szeles, nem igen meleg időjárásban nagyobb sikert érhetünk, mint meleg, szélsendes időben. A főrészen kívül még a tetőzet oldalain, közepén is hagyhatunk kisebb nyílásokat, hogy több irányba lőhessünk. A buhú az érkező ragadozót szárnyait emelgetve, nyugtalanul mozogva, fejét forgatva *«jelzi»*, sőt ha nagyobb sas közeleg fe-

gel können dadurch vermindert werden, dass man ihre Nester aufsucht und das brütende Weibchen erlegt. Ausser der Brutzeit machen wir Jagd auf sie und lauern ihnen in *Uhu-* und *Luderhütten* auf, nebstbei aber wirken wir mit *Fallen*, gelegentlich auch mit *Gift* gegen sie.

Uhuhütte. Die Eigentümlichkeit der Raubvögel und Krähen, dass dieselben gegen den Uhu Abneigung hegen, ihn angreifen, auf ihn stossen, benützten die Jäger schon von Alters her. Die Jagd mit dem Uhu ist im kurzen folgende: Man wählt ein freies, offenes Terrain, irgend eine Blösse im Walde, die eine weite Ausschau ermöglicht und wo Raubvögel am meisten vorzukommen pflegen. Hier wird in der Erde eine geräumige Grube gegraben und mit Strauchwerk überdeckt, so dass nur ein Abstieg frei bleibt, dessen Öffnung mit Reiser leicht verschlossen werden kann. Nach vorne muss das Dach etwas gelüftet sein, damit eine genügend breite Schiesscharte entstehe. 20—25 Schritte vor der Schiesscharte — die wo möglich gegen Norden gewendet sein soll — wird ein hohler Pfahl eingerammt, der 1½ m aus der Erde hervorragat. In diesen wird ein T förmiges Gerüst von Holz gesteckt, als Sitz für den Uhu. Die Querstange kann mit Schafleder überzogen werden, damit sich die Eule daran besser anklammern könne. An den rechten Fuss des Uhu kommt eine Schlinge aus Leder, an deren Ende ein Metallring, an welchem eine feste Schnur geknüpft ist, die — nachdem der Uhu ausgesetzt wurde — durch die Metallringe des T förmigen Gerüsts gezogen zur Hütte hinführt. Mittelst dieser Schnur kann der Uhu dirigiert werden.

Nicht weit davon, in der Entfernung von einigen Metern, können 2—3 dürre Bäume aufgestellt werden, deren Krone so sehr gelichtet wird, dass nur einige Seitenäste daran bleiben, damit sich möglicherweise die etwa ankommenden Raubvögel darauf niederlassen können. Die geeignetste Zeit zur Jagd mit dem Uhu ist der Herbst und der Frühling, die geeignetste Tageszeit: vormittags von 7—10, nachmittags um 3—5 Uhr. Bei etwas windigem, nicht sehr warmem Wetter ist mehr Erfolg zu erwarten, als bei warmer, windstillter Witterung. Ausser der Hauptschiesscharte können an den Seiten und in der Mitte des Daches auch kleinere Öffnungen gelassen werden, um nach mehr Richtungen schiessen zu können. Der Uhu *«zeigt»* die

léje, ledobja magát a földre. De ne csak ilyenkor, hanem a kunyhóban időzésünk alatt mindig legyünk lövésre készen, mert a legtöbb ragadozó csak birtelen reá vág buhúnkra, hogy azután nyilgyorsan elsurranjon s többé vissza ne térjen. Ujabbán kitömött, szárnyukat gépiesen mozgó buhúkat hoztak forgalomba, de az eleven határozottan jobb.

Dögkunyhó. Hasonlóan készül, mint a bagolykunyhó. Elhelyezésében legyünk tekintettel a ragadozók éjjeli tanyáira, dögterekre is. A kunyhó elé 20—25 lépésnyire elhullott lovat, birkát, marhát stb. teszünk ki, még pedig úgy, hogy keresztben fekjék: így esetleg a megszálló ragadozók közül könnyebben lehetünk egy lövésre többet.

Mielőtt az este készített kunyhóba lesre ülénk, hagyjuk pár napig békében, hogy a ragadozók megszokják. Legalkalmasabb idő a lesre a nap fölkeltétől egész 9 vagy 10 óráig délelőtt, esetleg délután 4 órától estig. Minden esetben észrevétlenül, napfölkelté előtt s mindig lövésre készen telepedjünk lesőhelyünkre s ugyanúgy hagyjuk azt el. A hol a sasoknak, kányáknak stb. rendes járásuk van, egész napot is eltölthetünk benne. De türelmetlenkedni nem szabad s egész idő alatt nesztelenül kell viselkednünk, szivarozástól lehetőleg tartózkodnunk.

Mint hogy messzire nem lövünk, legjobb 6-os és 8-as söréttel tölteni, egyik esőbe akár 10-es is tehető. Nagy ragadozókra csak akkor löjjünk, ha szemben vagy háttal ülnek s akkor is a fejre célezzünk. Ne hamarkodjunk az első lövéssel. Mert az első, dögre szálló madár többnyire csak előhírnöke a még ezután leszállóknak. A dögre járnak a réti sas, szirti sas, a kányák, holló, szarka, varjak, keselyűk.

Mérgezés. Ez egyik leghatásosabb módja a

Ankunft des Raubvogels durch Lüften der Flügel, durch anruhiges Hin- und Herdrehen und durch Kopfwendungen an, er wirft sich wohl auch, wenn ein grösserer Adler naht, zur Erde. Aber nicht nur dann, sondern während unserer ganzen Anwesenheit in der Uhuöhle sollen wir immer schussbereit sein, weil die meisten Raubvögel plötzlich auf unseren Uhu herniederstossen, dann aber pfeilschnell abstieben, um nie wiederzukehren. In neuerer Zeit hat man auch ausgestopfte, ihre Flügel mechanisch bewegende Uhus in Umlauf gebracht, doch sind lebende entschieden besser.

Luderhütte. Sie wird ähnlich hergestellt, wie die Uhuöhle. Bei der Wahl ihrer Anlage soll auf die nächtlichen Aufenthaltsorte der Raubtiere, so wie auf die Luderstätten Bedacht genommen werden. 20—25 Schritte vor der Hütte wird der Leichnam eines Pferdes, Schafes, Rindes u. s. w. angelegt und zwar der Quere nach; auf diese Art können leicht mehrere der einfalenden Raubvögel durch einen Schuss erlegt werden. Bevor man sich in die abends angefertigte Hütte auf den Anstand begibt, soll man sie einige Tage unbehelligt lassen, damit die Raubvögel sich daran gewöhnen. Die geeignetste Zeit zum Anstehen ist die zwischen Sonnenaufgang und 9 oder 10 Uhr vormittags, nötigenfalls zwischen 4 Uhr nachmittags und abends. Jedenfalls soll man sich vor Sonnenaufgang unbemerkt und immer schussfertig auf den Anstand begeben und ebenso sich davon entfernen. Wo Adler, Milane u. s. w. regelmässig zu streichen pflegen, kann man auch den ganzen Tag darin anstehen. Die Geduld darf man nicht verlieren und während der ganzen Zeit muss man sich lautlos verhalten und des Rauchens so viel als möglich, enthalten. Da auf grosse Entfernung nicht geschossen wird, ist es am besten mit 6- oder 8-er Schrot zu laden, der eine Lauf kann auch mit 10-er Schrot geladen werden. Auf grosse Raubvögel soll nur dann geschossen werden, wenn sie angesichts oder rücklings sitzen, aber auch dann soll nur nach den Kopf gezielt werden. Mit dem ersten Schusse darf man nicht zu sehr eilen, weil der erste auf das Luder einfallende Vogel gewöhnlich nur der Vorbote der nachkommenden ist. Das Luder wird vom See-, Steinadler, von den Milanen, Kolkraben, Elstern, Krähen und Geiern angegangen.

Vergiften. Dies ist eines der wirksamsten

ragadozók irtásának, de sok elővigyázattal jár és kellemetlenségek, sőt szerencsétlenségek okozója is lehet. Ezért csupán hatósági engedéllyel üzhető. Az eljárást a m. kir. belügyminiszter a földművelésügyi miniszterrel egyetértőleg az 1895. évi 23544. sz. körrendelettel határozta meg. Emlős ragadozóknak, valamint ragadozó madaraknak mérgezése leginkább csak elsőrendű vadtenyésztő területeken, fáczánosokon stb. ajánlható. A rendszeren használt mérég a strichnin, melyet gelatin vagy viasztokecskában tartunk; kezelésekor bőrkezytűt huzunk föl. Legcélszerűbb a mérget verebekben, heringben, szardellában vagy tojásban alkalmazva kirakni, még pedig a váltókra, a ragadozók járása táján.

A mérget a verébbe, szardellába, heringbe úgy juttatjuk, hogy hasukat felvágjuk, azután a nyílást ismét összenyomjuk; a tojásón pedig lyukat furunk s azon át tesszük azt bele, kis pálczikával jól megkeverjük s a lyukat viaszszal ismét betapasztjuk. Mindig vigyázni kell, hogy a mérgeből a «esali» külsején ne maradjon. Ezt elkerülendő, a strichnint a gelatin- vagy még inkább a viasztokecskával együtt tehetjük a csaliba, úgy, hogy pálczikával a veréb, heringstb. nyelvésőjén letöljük.

A mérgezésre leginkább hideg, fagyos téli időt választunk. Nagy hidegben a mérég hatása gyengébb s nagyobb ragadozók nem azonnal döglenek meg tőle. Rókának, nyestnek, görénynek legjobban árthatnak a méreggel, de ragadozó madaraknak is. Mindazonáltal, a hol igazán nem szükséges, ne mérgezzünk, mert ez a pusztítási mód veszélyes lehet s ártatlanok — szükségét szenvedő túlnyomólag hasznos ragadozók is kaphatnak a kínálkozó esalin s elpusztulnak.

Fogókészülékek. Mivel a mérgezés nem mindenütt s nem is minden időben lehetséges, a ragadozókat különböző fogók, csapóvasak felállításával is megapasztthatjuk. Az ellenük való

Mittel zur Vertilgung des Raubzeuges, es muss aber dabei mit grosser Vorsicht zu Werke gegangen werden und ist häufig Ursache von Unannehmlichkeiten, ja sogar von Unglücksfällen. Es darf daher nur mit behördlicher Erlaubnis angewendet werden. Das Verfahren wird durch die vom kön. ung. Ministerium des Inneren im Einverständnisse mit dem Ackerbau-Ministerium erlassene Circular-Verordnung Nr. 23544 1895 bestimmt. Das Vergiften der Raubsäugetiere, sowie der Raubvögel ist meistens nur in Zuchtgebieten ersten Ranges, Fasanerien u. s. w. zu empfehlen. Das am meisten gebräuchliche Gift ist Strychnin, welches in Gelatin- oder Wachshülsen aufbewahrt ist; beim Gebrauche hat man sich Lederhandschuhe zu bedienen. Am zweckmässigsten wird das Gift in Sperlingen, Heringen, Sardellen oder Eiern untergebracht ausgelegt und zwar auf Wechsell, in der Nähe der von Raubtieren begangenen Wege. In Sperlinge, Sardellen, Heringe lässt man das Gift gelangen, nachdem man die Bauchhöhle geöffnet hat, nachher wird die Öffnung wieder zusammengedrückt: in Eier, nachdem sie angebohrt und ihr Inhalt mittelst eines Stäbchens gut vermischt wurde, die Öffnung wird dann mit Wachs wieder zugeklebt. Immer ist darauf zu achten, dass äusserlich an der «Lockspeise» kein Gift haften bleibe. Um dies zu vermeiden, kann das Strychnin sammt der Gelatin- oder mehr noch der Wachshülse in die Lockspeise gesteckt werden, indem man es mit einem Stäbchen in den Schlund des Sperlings, Herings u. s. w. hinabschiebt.

Zum Vergiften wird am besten kalte, frostige Winterzeit gewählt. Sehr grosse Kälte schwächt die Wirkung des Giftes ab und grössere Raubthiere werden davon nicht allsogleich getödtet. Füchse, Marder, Iltisse können am meisten durch Gift unschädlich gemacht werden, aber auch Raubvögel. Dessenungeachtet soll — wo es nicht wirklich dringend notwendig ist — kein Gift angewendet werden, weil diese Vertilgungsmethode leicht verderblich werden kann, und dadurch auch unschuldige — nothleidende, vorherrschend nützliche Raubtiere, die dargebotene Lockspeise aufnehmend, zugrunde gehen können.

Fangapparate. Indem das Vergiften nicht überall und auch nicht zu jeder Zeit möglich ist, kann man die Raubthiere auch durch Aufstellen verschiedener Fallen und Schlageisen

védekezésnek ez a módja körülbelül a legelterjedtebb. Mai nap a fogókészülékek annyira tökéletesbedtek, hogy majd csaknem annyifélek, a hányféle a ragadozó állat. Nem lehet itt ezélem mindezeket ismertetni, alkalmazásukat leírni. mert szerkezetük egyszerűségénél fogva, a mint az eszköz kezünkbe kerül, minden esinját-bínját úgyis megértjük. Csak néhányra, mint a legajánlatosabbakra hívom fel a figyelmet, megjegyezve, hogy az érdeklődők szükségleteiket legjobban a W. WILLIGER (előbb Weber) ragadozófogók gyárából Haynából (Szilézia) szerezhetik be.

Jó képes árjegyzéket, az egyes készülékek leírásával, alkalmazási módjával és egyéb utasításokkal együtt ez a gyár mindenkor szívesen küld s így előzőleg tájékozódhatunk. A ki azonban nem akarja e czéget igénybe venni, az némileg a vaskereskedésekben kapható csapóvasakkal is csezt érhet.

Így a közönséges «patkányvassal» igen sikeresen pusztíthatjuk a moesarak, tavak zsványait, a tojásrabló barna rétibéját, sőt gémekeket is. Ezeket a vasakat sirály- vagy száresafészekhez hasonló kis nádkupaczkok tetejére tesszük s csalinak esztergályozott, fehérre festett fatojást tűzünk a peczekre. A Velencei-tavon ilyenformán temérdek «tavi kánya» s gyakran gém is rajta veszt. Utóbbiak nem lábaikkal fogóznak meg, hanem nyakukkal, a mi csak bizonyítja, hogy a tojásra vágta s nem esetleg a kupaczra szállva kerültek a vasba. Különben kizárólag e halirtóknak fogására az 55. képen adott «*gémvas*» szolgál.

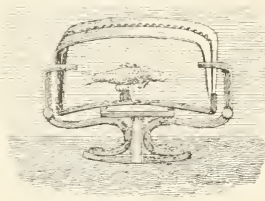
A földre kirakott vasakat mindig gazzal, homokkal takarjuk be, úgy, hogy csupán csak a csali lássék. Azonkívül mindig le is erősítsük, hogy a belekérülő ragadozó el ne vihesse. A földön alkalmazható vasak közül sokféle jó oldala van az 56. képen látható «varjúvas»-nak, mely különböző kisebb ragadozó fogására is használható.

vermindern. Diese Art sich gegen sie zu vertheidigen ist ungefähr die verbreitetste. Heutigentages sind die Fangapparate schon so vervollständigt, dass ihrer beinahe so viele sind, als es Arten von Raubthieren gibt. Es kann hier nicht meine Absicht sein, alle zu behandeln und ihre Anwendung zu beschreiben, da die Einfachheit ihrer Construction es ermöglicht, sobald man sie zur Hand nimmt, mit allen Kniffen allso gleich im Reinen zu sein. Nur auf einige, als auf die empfehlenswerthesten will ich die Aufmerksamkeit hinlenken und bemerken, dass die sich dafür interessierenden ihren Bedarf davon am besten durch die Firma W. Williger (vormals Weber) der Raubthierfallen-Fabrik in Haynau (Schlesien) decken können. Gute illustrierte Preisverzeichnisse nebst Beschreibung der einzelnen Apparate, ihrer Anwendung und sonstigen Anweisungen ist die Fabrik jederzeit gerne bereit zu senden, und somit kann man sich im Vorhinein darüber orientieren. Wer diese Firma nicht in Anspruch nehmen will, kann seinen Zweck auch einigermassen durch die Schlag-eisen, die man in Eisenhandlungen erhält, erreichen.

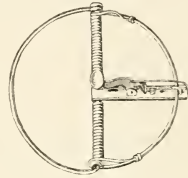
So kann man mit der gewöhnlichen «Rattenfalle» die Räuber in Sümpfen und Teichen, den eierraubenden Rohrweihen, sogar auch Reiher sehr erfolgreich vertilgen. Diese Eisen werden auf Rohrkauzen, die den Möven- und Rohrhuhn-Nestern sehr ähnlich sind aufgestellt und als Lockspeise mit einem gedrehten, weiss gestrichenen Ei von Holz versehen. Am Velenzeer See kommt auf solche Weise eine Unmasse von «Rohrweihen» und häufig auch von Reihern übel an. Letztere fangen sich nicht an den Füßen, sondern am Halse, ein Beweis, das sie nach dem Ei schnappten und nicht sich vielleicht zufällig auf die Kauze setzend ins Eisen geriethen. Übrigens dient zum ausschliesslichen Fange dieser Fischräuber die in Abbildung Nr. 55 gezeichnete «Reiherfalle.»

Die auf dem Boden gestellten Fallen werden jedesmal mit Unkraut oder Sand bedeckt, so dass nur die Lockspeise sichtbar ist. Ausserdem müssen sie auch immer befestigt werden, damit sie der gefangene Räuber nicht fortschleppen könne. Unter den am Erdboden zu stellenden Fallen hat die in Abbildung Nr. 56 ersichtliche «Krähenfalle» sehr viele gute Seiten aufzuweisen, die auch zum Fange verschiedener kleiner Raubthiere gebraucht werden kann.

Igen czélszerűek a erdei tisztásokon, nyíltabb helyeken, alacsony vágásokban alkalmazhatók az úgynevezett «karóvasak». Ezeket 3—5 méter magas czölöpök tetejére rakjuk ki. A czölöpöt ne verjük le fák közelében, hanem mindig ott, a hol a szomszédságban magasabb pont nincsen, hogy az erre tévedő ragadozó madár szinte kénytelen legyen pihenésre e legtöbb kilátást nyújtó

55. kép. Gémvás.
55. Abbildung. Reiterfalle.

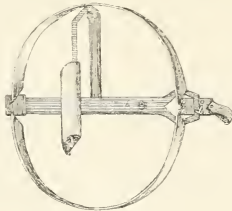

56. kép. Varjúvas.
56. Abbildung. Krähenfalle.

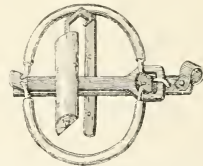
helyre szállni. A karóvasakon nines is csali, e helyett a pecekre valami vastagabb szállófácska van dugva.

Ebben leginkább oly ragadozókat foghatunk,

her verirrende Raubvogel gleichsam gezwungen sei, auf diesem, die meiste Aussicht gewährenden Punkte auszuruhen. Das Pfahleisen wird mit keiner Lockspeise versehen, anstatt dieser ist am Stelleisen eine dickere Sitzstange angebracht. In ihr gelingt es besonders solche Raubvögel zu fangen, die sich gewohnheitsmässig

57. kép. Karóvas.
57. Abbildung. Pfahleisen.

58. kép. Karóvas. (Karkjai gummival borítva.)
58. Abbildung. Pfahleisen. (Spangen mit Gummi überzogen.)

melyek szokás szerint határfákra, czölöpökre szoktak felülni.

A legközönségesebb karóvas az 57. képen látható. Hogy azonban a vas karkjai becsapódva az illető ragadozó madár lábait el ne törjék, kaphatók olyanok is, melyek gummival vannak borítva (58. kép).

Ez anyyiban czélszerű, hogy a megfogott madarat nem sérti meg a sgy, ha esetleg hasznos ragadozó, ismét elereszthetjük. Általában akkor

auf Grenzbäume, Pfähle niederzulassen pflegen. Das gewöhnlichste Pfahleisen ist in Abbildung Nr. 57 zu sehen. Damit dem Vogel durch Zusammenklappen der eisernen Spangen die Füße nicht gebrochen werden, sind auch welche mit Gummi überzogen (Abbildung Nr. 58) zu haben. Die sind deshalb zweckmässig, weil dem gefangenen Vogel die Füße nicht verwundet werden und er, falls es ein nützlicher Raubvogel war, wieder freigelassen werden kann. Diese Art von

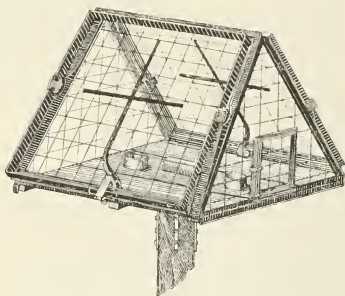
is ehhez a vashoz fordulunk, ha a ragadozókat élve, sértetlenül akarjuk megkeríteni, hogy esetleg fogságban tartsuk őket.

A héját, a szárnyas vadnak ezt a legveszedelmesebb ellenségét, legbiztosabban «*héjakosárban*» kaphatjuk meg. Az 59. kép adja ennek régibb (Pehlow-féle) s a 60. kép újabb, tökéletesített (Pekarek-féle) szerkezetét. Ez utóbbinak feltalálója számolt a ragadozó madár ama sajátosságával, hogy felülről és oldalvást szokott prédájára csapni. A héjakosár «*csalíja*» élő galamb (lehetőleg fehér-tarka, hogy feltűnjék), melyet

59. kép. Pehlow-féle héjakosár.

59. Abbildung. Habichtskorb nach Pehlow.

60. kép. Pekarek-féle héjakosár.

60. Abbildung. Habichtskorb nach Pekarek.

naponként rendszeren megetetünk s ez alkalommal ellenőrizzük a fogást is. A héjakosarat 3 m. magas ezölöp tetejére erősítve kell felállítani; a ezölöpön néhány lyukat fúrunk, melyekbe keresztfákat dughatunk, hogy a kosárhoz férhesünk. Legjobb helyek, úgy a karóvasaknak, mint a héjakosárnak is, az etetők közelében, fáczán-szórónknál kínálkoznak.

Az emlős ragadozók fogására, a különféle vasakon kívül, *esapóládák*, *dróthurkok* vagy *török* is szolgálhatnak. A esapóládák különösen fáczánosban szinte nélkülözhetetlenek. Ezekbe esalít nem szoktak tenni; noha egy-egy heringfejet néha azért sem árt beléjük vetni, mert ennek szagát messziről megszimatolja a közelben lapangó ragadozó s utána megy.

Fallen wird im Allgemeinen auch dann angewendet, wenn es gilt den Raubvogel unversehrt in seine Gewalt zu bekommen, um ihn etwa in der Gefangenschaft zu halten.

Der Habicht, dieser gefährlichste Feind des Vogelwildes, wird am sichersten in dem «*Habichtskorbe*» gefangen. Die 59. Abbildung zeigt dessen ältere (PEHLOW'sche) und die 60. Abbildung dessen neuere, verbesserte (PEKAREK'sche) Construction. Der Erfinder dieser letzteren trug der Eigentümlichkeit der Raubvögel Rechnung, von oben und seitwärts auf die Beute zu stossen. Als Lockspeise des Habichtskorbes dient eine lebende Taube (womöglich eine weissgefleckte, um aufzufallen), die täglich regelmässig gefüttert wird, wobei zugleich auch der Fang kontrolliert wird. Der Habichtskorb muss auf einem

3 m. hohen Pfahl aufgestellt werden; der Pfahl wird an einigen Stellen mit Löchern zum Anbringen von Quersprossen versehen, um zum Korbe gelangen zu können. Als beste Stellen sowohl für die Pfahleisen, als auch für die Habichtskörbe empfiehlt sich die Nähe der Futterplätze und Fasan-schlüngen.

Zum Fange der Raubsäugethiere dienen ausser den Schlageisen, auch *Kastrefallen*, *Drahl-* oder *Fallschlingen*. Die Kastenfallen sind in Fasanerien sozusagen unentbehrlich. Mit Lockspeise pflegt man sie nicht zu versehen, obwohl es nicht schadet hie und da einen Heringskopf hineinzu stecken, dessen Geruch das in der Nähe befindliche Raubzeug schon aus gewisser Entfernung wittert und nachgeht. (Übersetzt von Prof. Dr. FERD. KRAMMER.)